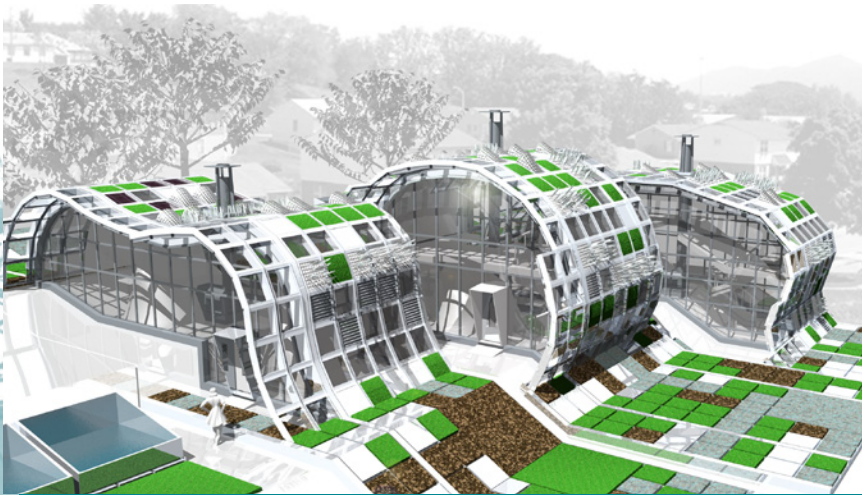

VISIE 2050

VLAAMSE STRATEGIE DUURZAME ONTWIKKELING 2010-2014

Inleiding

Duurzame ontwikkeling gaat om respect - voor onze medemens, voor de aarde en voor de toekomstige generaties. Het belang van duurzame ontwikkeling groeit. Doorgaan zoals we bezig zijn is geen optie meer. Armoede, klimaatverandering, vergrijzing, de grenzen van de draagkracht van de aarde en andere structurele problemen verplichten ons om na te denken hoe we het anders kunnen aanpakken. Daarom is duurzame ontwikkeling een belangrijke leidraad van het Vlaamse regeerakkoord. Onze toekomst hangt immers af van de manier waarop we omgaan met de planeet en haar bewoners.

Een noodzaak dus, duurzame ontwikkeling, maar tegelijk een verhaal van uitdagingen en mogelijkheden. Mogelijkheden voor betere levensomstandigheden voor iedereen, voor nieuwe en innovatieve economieën, voor verrijkende en stimulerende jobs, voor een buurt, een stad, een Vlaanderen, een wereld waar het goed is om te leven.

De visie die u hier kunt lezen, vormt het vertrekpunt van de Vlaamse strategie voor duurzame ontwikkeling, die de streefbeelden omzet in concrete maatregelen en acties. Verschillende personen en instanties binnen en buiten de Vlaamse overheid hebben eraan meegewerkt. Een duurzaam Vlaanderen is alleen mogelijk als ieder op zijn manier een steentje bijdraagt, als we versterking zoeken bij elkaar en leren van elkaar.

Deze brochure wil inspireren om de omslag te maken. Door te vertellen waar we in 2050 willen staan. En door aan de hand van concrete voorbeelden en projecten te tonen dat die ambitie haalbaar is.

We hopen dat u zich laat inspireren om samen met ons de visie voor een duurzaam Vlaanderen waar te maken!

De Minister-President, namens de Vlaamse Regering

Wat vindt u in deze brochure?

De brochure is opgebouwd rond de visie voor 2050 van de Vlaamse overheid, die aan het hart ligt van de Vlaamse strategie voor duurzame ontwikkeling.

De tekst is onderverdeeld in enkele grote systemen die elkaar soms overlappen: het systeem van bouwen en wonen, dat van materialen, energie, voedsel, gezondheid, mobiliteit en kennis en leren. Ook de sociaal-culturele, economische, ecologische, internationale en institutionele dimensie zijn onontbeerlijk. Per systeem staat op de eerste plaats de langetermijnvisie voor 2050. Dat lijkt nog ver weg, maar enkele concrete voorbeelden uit Vlaanderen en elders tonen aan dat het al een stukje realiteit is. Daarnaast zijn er citaten van visionairen, een vooruitblik hoe de toekomst er zou kunnen uitzien, en een terugblik hoe het leven vijftig jaar geleden was. Achter in de brochure vindt u een overzicht van de Vlaamse strategie voor duurzame ontwikkeling 2010-2014.

Als u meer informatie wilt of zelf commentaar wilt geven, kunt u terecht op onze interactieve website <http://do.vlaanderen.be/>.

Inhoud

Inleiding	2
Duurzame ontwikkeling – hoe begin ik eraan?	5
Een Vlaams beleid voor duurzame ontwikkeling	5
Transitie	6
Een versnelling hoger	7
Het vizier op 2050	8
Vooruitblik in het verleden	9
Hoe droomt u de toekomst?	10
De systemen en dimensies	12
1. Systeem van wonen en bouwen - visie	15
Systeem van wonen en bouwen - inspirerende voorbeelden	16
2. Materialensysteem - visie	18
Materialensysteem - inspirerende voorbeelden	20
3. Energiesysteem - visie	22
Energiesysteem - inspirerende voorbeelden	24
4. Mobiliteitsysteem - visie	26
Mobiliteitsysteem - inspirerende voorbeelden	27
5. Voedselsysteem - visie	28
Voedselsysteem - inspirerende voorbeelden	29
6. Gezondheidszorgsysteem - visie	30
Gezondheidszorgsysteem - inspirerende voorbeelden	31
7. Holistisch kennis- en leersysteem - visie	32
Inspirerende voorbeelden kennissysteem	33

8. Economische dimensie - visie	34
Economische dimensie - inspirerende voorbeelden	35
9. Sociaal-culturele ontwikkeling - visie	38
Socioculturele dimensie - inspirerende voorbeelden	39
10. Ecologische dimensie - visie	40
Ecologische dimensie - inspirerende voorbeelden	42
11. Internationale dimensie - visie	44
International dimension - best practices	45
12. Visie institutionele dimensie	46
Inspirerende voorbeelden institutionele dimensie	47
De Vlaamse Strategie Duurzame ontwikkeling: van visie en doelstellingen naar actie	51
Appendix	56
Colofon	59

Home FAQ

Actueel Beleid Publicaties Praktijk Stakeholders

In de kijker

Voorbeeldenboek Duurzaam Bouwen in Vlaanderen

Duurzaam wonen en bouwen speelt een centrale rol in het Vlaamse beleid duurzame ontwikkeling. Naast de ontwikkeling van een aantal beleidsinstrumenten wil de Vlaamse overheid ook zelf het goede voorbeeld geven via concrete realisaties in haar eigen gebouwen of gebouwen waarvoor zij subsidies verstrekt. Om deze goede voorbeelden in de kijker te zetten, inspiratie te bieden of een constructieve discussie te voeren over hoe we in de toekomst zullen bouwen en wonen, werden tien vooruitstrevende bouwprojecten gebundeld in een nieuwe publicatie.

Archief 'in de kijker'

Overheidsopdrachten

Doelstelling
Actieplan
Tussentijdse rapportering

Rio +20

Inleiding
Nieuws
Stakeholdersoverleg

Per Thema

Doorzoek het kennisplatform aan de hand van

Dimensie

Economische ontwikkeling

Duurzame ontwikkeling – hoe begin ik eraan?

Hoe kunnen we een hoge levenskwaliteit combineren met leven binnen ecologische grenzen, sociale rechtvaardigheid en economisch welzijn? Kortzichtige oplossingen van vandaag op morgen bieden geen uitweg, want de structuren en praktijken die de huidige onrechtvaardigheid en problemen veroorzaken, zitten diep verankerd in onze samenleving en cultuur. Als we de omslag willen maken naar een duurzame ontwikkeling, moeten we alles grondig door elkaar schudden: we moeten ingrijpen op systeemniveau.

“We zijn verslaafd aan een zelfvernietigende, ongelimiteerde economische groei en consumptie. Maar hoe kicken we af van die verslaving? Daarvoor moeten we ons in de eerste plaats opnieuw afvragen wat economie is en waar het voor dient. Draait alles niet in de eerste plaats om menselijk welzijn? En kwaliteit van het leven? Het wordt niet makkelijk; we moeten onze hele samenleving herinrichten. Maar we verliezen niet als we met onze verslaving breken. Integendeel, we verliezen als we dat niet doen. (Robert Costanza, Amerikaans ecologisch econoom en hoogleraar)

Een Vlaams beleid voor duurzame ontwikkeling

Elke Vlaamse minister zet zich in voor de uitwerking en uitvoering van duurzame ontwikkeling in de beleidsdomeinen waarvoor hij verantwoordelijk is. De coördinatie van al die inspanningen ligt bij de minister-president. Die beschikt in de administratie over een team Duurzame Ontwikkeling, dat - samen met gemandateerde vertegenwoordigers van alle beleidsdomeinen - instaat voor de beleidsvoorbereiding en -evaluatie. Om de continuïteit te waarborgen, zijn de principes en werking van het Vlaamse beleid voor duurzame ontwikkeling in 2008 verankerd in een decreet. Dat bepaalt onder meer dat elke nieuwe regering een Vlaamse strategie voorlegt met een visie en doelstellingen op lange termijn. Die strategie geeft richting aan het beleid van de hele Vlaamse overheid, en elk beleidsdomein draagt op zijn manier bij tot de concrete uitvoering ervan.

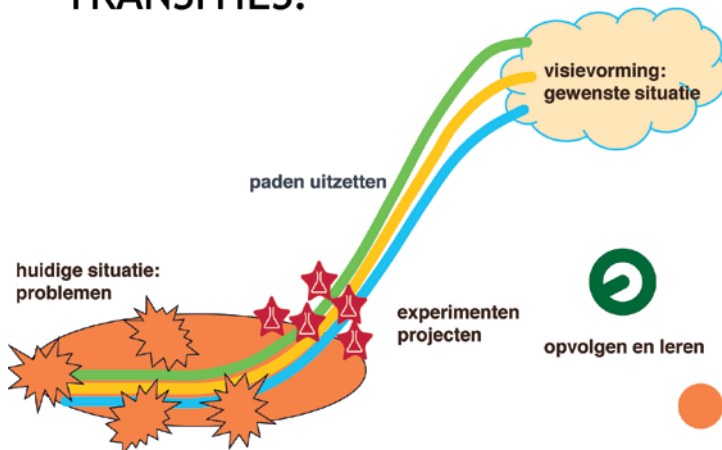
Op 29 april 2011 keurde de Vlaamse Regering de tweede Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling goed. Die volgt de eerste strategie uit 2006 op. Ze vormt het kader van het Vlaamse beleid voor duurzame ontwikkeling.

Er werd breed overleg gepleegd met de stakeholders en er werd advies gevraagd aan de dertien strategische adviesraden.

U kunt de volledige Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling consulteren op onze interactieve website <http://do.vlaanderen.be/>.

Transitie

TRANSITIES?

Een transitie is een structurele maatschappelijke verandering van een oud naar een nieuw evenwicht.

Het is het gevolg van op elkaar inwerkende en elkaar versterkende ontwikkelingen op economisch, cultureel, ethisch, technologisch, ecologisch, sociaal en institutioneel vlak, en een subtiel samenspel van een heleboel verschillende spelers. Overheden, bedrijven, kennisinstellingen, socioculturele organisaties, milieuverenigingen en individuele burgers spelen elk hun rol. Transities duren vaak lang, soms zelfs verschillende generaties, en hertekenen de maatschappij. Denk maar aan de overgang van de landbouwsamenleving naar de industriële samenleving.

De hardnekkige problemen die onze maatschappij bepalen, kunnen we alleen oplossen met een transitie: door te evolueren van een bestaand niet-duurzaam naar een duurzaam systeem. Daarvoor is meer nodig dan technologische vernieuwing, want die kan alleen impact hebben als ook de sociale, juridische, culturele en commerciële logica verandert. Zo heeft windenergie er bijvoorbeeld decennia over gedaan om nu in beperkte mate ingezet te

VITO

worden. Maar doordat de gangbare manier van energieproductie en -verdeling niet werd gewijzigd, is het potentieel van de nieuwe technologie onderbenut. De innovaties die vereist zijn, spelen zich af op het niveau van het systeem, en worden dus systeeminnovaties genoemd.

Vegetal City door Luc Schuiten,
Belgisch visionair architect

Een versnelling hoger

Vlaanderen wil een voortrekkersrol spelen voor een duurzame ontwikkeling, en de transitie naar duurzaamheid versnellen. Er bestaan geen pasklare methoden en oplossingen, maar er zijn wel een aantal basisprincipes die ons op weg helpen.

Toekomstvisie: Bij een transitieproces gaan we kijken buiten de bestaande paradigma's om systemen te veranderen. Maar dat vraagt tijd. Daarom is een langetermijnvisie nodig. Een inspirerende, gemeenschappelijke en dynamische toekomstoriëntatie of leitbild heeft een belangrijke richtinggevende en leidende rol in het vernieuwingsproces. Ze moet mensen inspireren om verder te denken en te handelen.

Al doende leren: Vanuit een visie op de gewenste toekomst worden transitiepaden uitgewerkt. Dat zijn de verschillende mogelijke paden om de toekomstvisie te verwezenlijken. Opties openhouden is essentieel: de visie kan op verschillende manieren bereikt worden. Cruciaal daarbij is dat het niet bij een denkoefening blijft, maar dat vanaf het begin actie wordt ondernomen. Experimenten en baanbrekende projecten zijn de eerste stappen. De lessen die we daaruit trekken, helpen ons om de experimenten te vertalen naar het dagelijks leven, te heroriënteren of nieuwe experimenten op te zetten.

Samen sterk: Een divers netwerk is essentieel. Overheden, bedrijven, kennisinstellingen, socioculturele organisaties, federaties, milieuverenigingen, individuele burgers ... de verscheidenheid aan uitgangspunten maakt het proces sterker. Ieder denkt actief mee over de inhoud en richting van de transitie, en geeft vanuit zijn eigen kennis en kunde de verandering mee vorm.

"Een visie is een verlangen. Een verlangen van mensen naar iets wat er gaat ontstaan. Waarvan mensen willen dat het werkelijkheid wordt. En een gezamenlijk verlangen bindt mensen. Zo help je de toekomst ontstaan."
(Roos Vonk, Nederlands hoogleraar sociale psychologie)

Het vizier op 2050

Pas als we weten waar we naartoe willen, kunnen we gericht werk maken van de transitie. Daarom is een visie op lange termijn broodnodig. Met dat kompas in handen kunnen we als samenleving de juiste stappen zetten.

Een transitieproces opzetten om het volledige maatschappelijke systeem te innoveren is moeilijk. Daarom spitst de Vlaamse langetermijnvisie voor 2050 zich toe op een aantal cruciale systemen: het systeem van wonen en bouwen, het materialensysteem, het energiesysteem, het mobiliteitssysteem, het voedselsysteem, het gezondheidszorgsysteem en het holistisch kennis- en leersysteem.

De geselecteerde systemen zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Daarom komen een aantal horizontale dimensies aan bod die door al die systemen heen lopen: de economische, socioculturele, ecologische, institutionele en internationale dimensie. Een duurzaam Vlaanderen op zich is niet mogelijk. We moeten werken aan een duurzame wereld.

Transities liggen niet bij voorbaat vast, want in een veranderingsproces is altijd sprake van aanpassen aan, leren van, en inspelen op nieuwe situaties. We kunnen niet inschatten welke factoren tussen nu en 2050 de transitie zullen versnellen of vertragen. Technologische ontwikkelingen zijn nog niet bekend, huidige trends kunnen in een termijn van veertig jaar ombuigen en nieuwe, nog onbekende trends en onverwachte gebeurtenissen kunnen onze toekomst op een drastische manier veranderen. Die onzekerheden zijn eigen aan het toekomstdenken. De streefbeelden die in deze brochure beschreven worden, proberen die onzekerheden te overstijgen. De visie is de gewenste situatie voor 2050 die overeind zou moeten blijven wat er ook gebeurt.

*“Verbeelding is belangrijker dan kennis. We kunnen problemen niet oplossen met dezelfde logica die we gebruikten toen we ze creëerden.”
(Albert Einstein)*

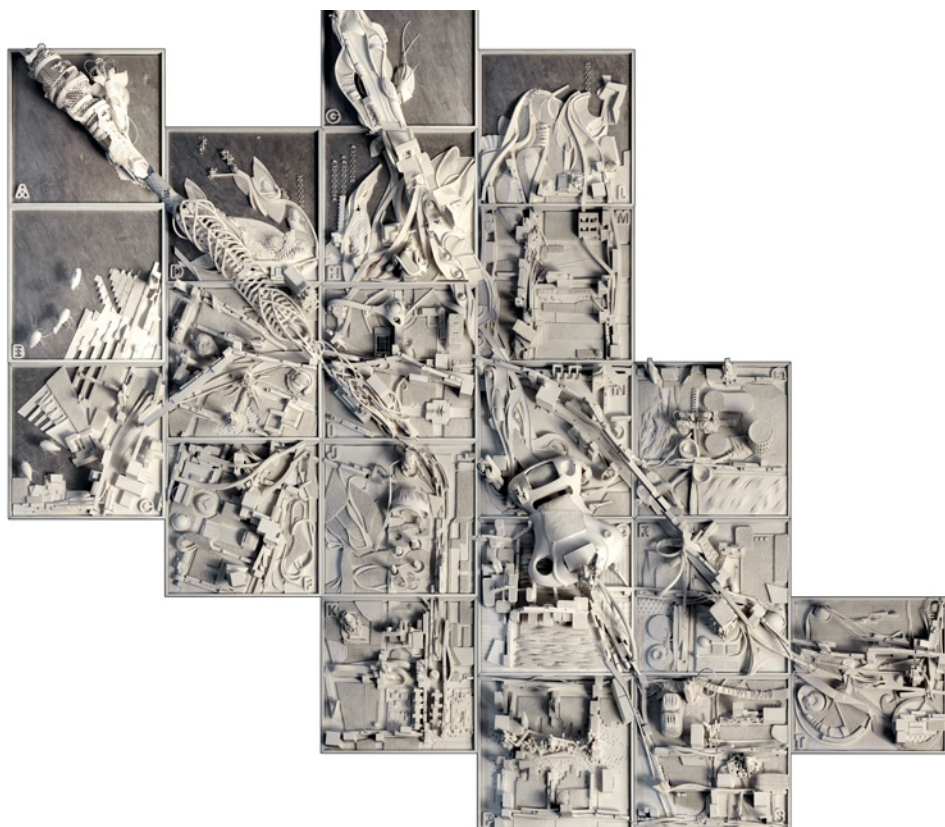
Vooruitblik in het verleden

Kunnen we in vijftig jaar tijd zo'n groot verschil maken? Het lijkt misschien ambitieus, maar onhaalbaar is het zeker niet. Een terugblik op de vorige eeuw leert hoe ingrijpend de wereld in korte tijd kan veranderen:

- Het economisch systeem is geëvalueerd van steenkool naar aardgas als belangrijkste energiedrager. Dat vergde systeeminnovaties voor aardgaswinning en -distributie, woningbouw en de ontwikkeling van (huishoudelijke) apparatuur. Destijds leek het onvoorstelbaar dat steenkool niet langer gebruikt zou worden en dat aardgas de toekomst zou worden.
- Andere transities waren de overgang van een industriële economie naar een diensteneconomie, en die van een grond- en seizoensgebonden familiale landbouw en grond- en seizoensgebonden voedselgewoonten naar een door petroleum aangedreven industriële voedselproductie en marktgedreven voedselgewoonten. In de jaren vijftig van de vorige eeuw deed je je boodschappen bij de kruidenier om de hoek. Vijftig jaar later heeft de supermarkt de meeste buurtwinkels verdrongen.
- Wie kan zich het leven nog voorstellen zonder computer of gsm? Toch bestonden deze 50 jaar geleden niet in de huidige vorm. De nieuwe informatie- en communicatietechnologieën hebben de manier waarop we werken, reizen, ons verplaatsen, diensten verlenen enzovoort ingrijpend getransformeerd.
- Aan gelijke kansen is vandaag nog altijd veel werk, maar we zijn al een heel eind opgeschoten de laatste vijftig jaar. Terwijl in de jaren 1950 de vrouw nog thuisbleef om het huishouden en de zorg voor de kinderen op zich te nemen, was rond de eeuwwisseling de helft van de Belgische vrouwen ouder dan 15 en jonger dan 64 aan de slag op de arbeidsmarkt. Ook ondenkbaar in 1950 was het homohuwelijk. Tussen 1 juni 2003 en eind 2010 zijn in België echter al ongeveer 7.500 homoseksuele koppels in het huwelijksbootje gestapt.

Urbaneering Brooklyn 2110, een futuristisch beeld van Planetary ONE, www.planetaryone.com

Hoe droomt u de toekomst?

Hoe ziet u de toekomst? Laat uw ideeën achter op onze website <http://do.vlaanderen.be/toekomstbeelden> en win een duurzame prijs.

We vroegen twee creatieve schrijvers ons een blik te gunnen op een mogelijke toekomst. Deze dagboekfragmenten zijn gebaseerd op verbeelding en staan los van de visie van de Vlaams overheid. Hoe de toekomst er zal uitzien is immers niet te voorspellen.

Goeiemorgen 13 februari 2087

Ik schreeuw het wit: vandaag wordt het een leuke dag! Lisa, mijn jongste dochter, heeft me een aromagenerator cadeau gedaan. Sinds ik enkele jaren geleden verplicht werd om over te schakelen op macrobiotische voeding en vloeibaar voedsel, mis ik de eetbeleving.

De overgang naar de vierde leeftijd is toch wat speciaal. Waar is de tijd gebleven dat mensen in leven gehouden werden en enkel na overleg met de arts het aardse bestaan mochten verlaten? Mijn tijd is er bijna, nog een 6-tal jaar en het zit erop. Mijn levenskrediet is opgemaakt en het feit dat mijn heengaan gepland is, geeft me veel voordelen. Enkel een falende remote assistance kan me fataal worden.

De microprocessor is ingeplant in mijn huid, het mechanisme zelf is slechts enkele honderdsten haardikte groot. Ook de netvliesprojector en andere e-mobilitysnuffjes zijn grandioos.

De grootste ontdekking van de voorbije veertig jaar is de gedachtereconstructieoptie. Als ik languit op mijn elektromagnetische bed lig, voel ik de warmte van mijn onlangs overleden vrouw. Met de reverse mode herbeleef ik de mooiste momenten, haarscherp geprojecteerd alsof het gisteren was. De semantische architectuur van ons brein wordt nu in landastraat uitgedrukt. Waar is de tijd dat we geloofden in een 3D-omgeving, ratio en emotie? Mijn excuses, ik voel wat ...

“Dag vake!” De tranen schieten me in de ogen. Mijn twee hartendiefjes lopen mijn ei binnen.

“Doe je je jas uit?” “Maar nee, vake,” zegt Noé, “we dragen nu een bionische flexcoat. We beschikken over een tweede huid, dat heette vroeger gewoon kledij!” “Kijk ’t is eenvoudig, microsensoren meten de omgevingsinvloeden, de elektromagnetische straling, de luchtsamenstelling, de temperatuur en vooral onze gemoedsgesteldheid.”

Ik durf het niet te vragen, maar doe het toch, de gloed op haar wangen en de sterke uitdrukking in haar ogen. “Noé, ... heb jij me niets te vertellen?” “Ha vake, heb jij een hormonenbalansscanner opstaan?”

Natuurlijk, ik wist het! Noé is zwanger! Mooi, dit wordt aardnummer 7.528.256.125 NO[BBCD], vroeger was dat een inwoner van België, Vlaanderen, Moerzeke.

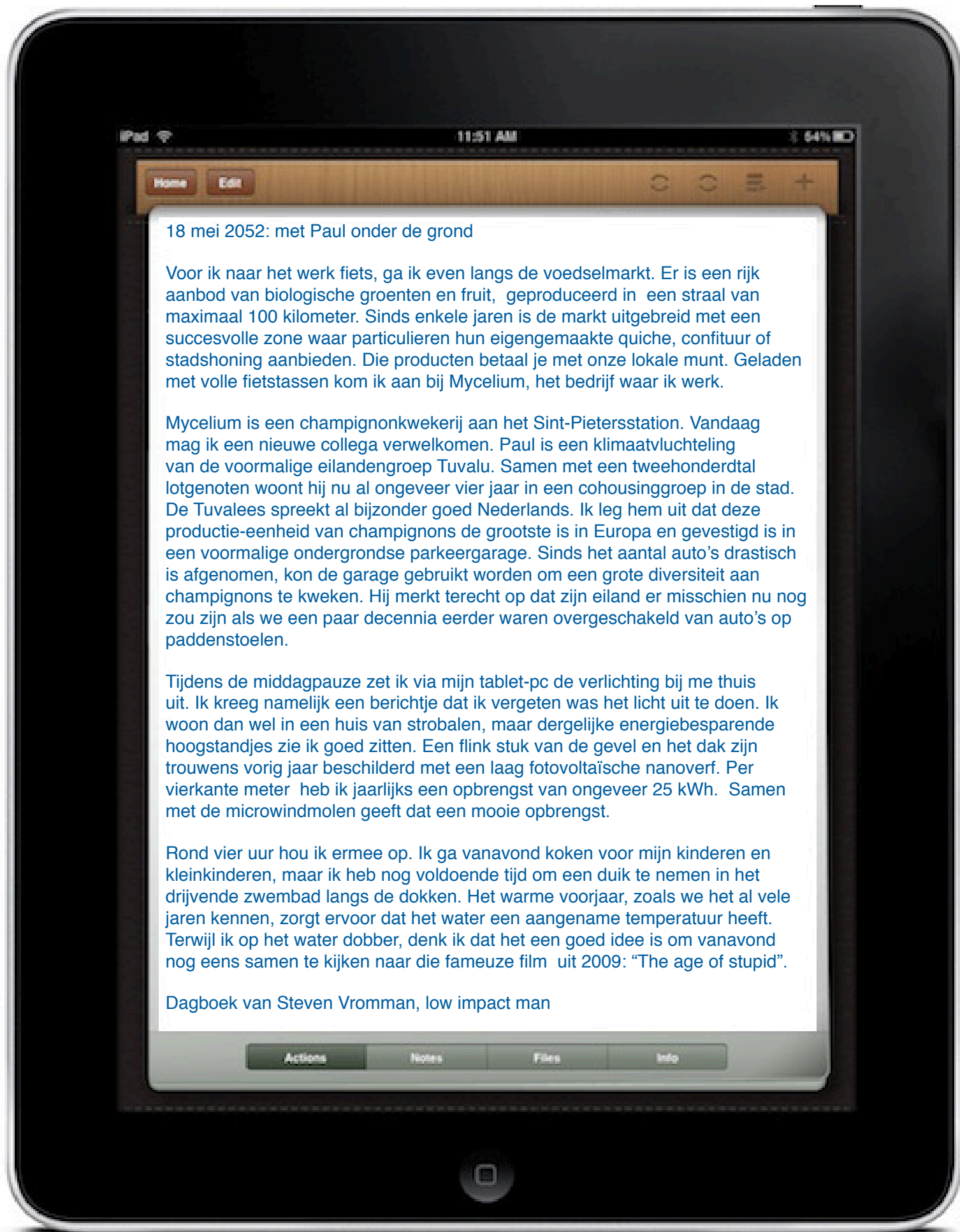
Na de crisis van 2009-2019 werd er beslist om de levensverwachting te beperken en het rugzakmodel internationaal in te voeren. ’t Was aanpassen, maar nu zien we de voordelen ervan, we leven allemaal korter, intenser en vooral supercomfortabel.

We hebben tijdens de periode 2030-2045 zeer zwaar geleden onder de onverwachte ijstijd. De Chinese poging om het klimaatprobleem op te lossen met protonische atmosfereneutralisatie was mislukt en de CO2 daalde zo sterk dat de aarde afkoelde tot 12 °C. We kunnen het nog altijd niet geloven, we kunnen nu skiën van september tot midden maart.

Terwijl ik nog wat verder mijmer over vroeger, installeert Lisa de smaak-en-geurgenerator en enkele minuten later is het zover. Eerste test, reconstrueer de geur van onze tuin in 1975. Ik wil zo graag de geur van tomaten herbeleven. Via de augmented realitydevice kan ik ze ook voelen. Echt super, geen CO2-uitstoot, noch transportimpact. Gewoon recht uit het toestel!

Tjonge, wat een leven, en wetend dat ik na mijn dood omgezet word in zonneflux.

Mario Fleurinck, CEO op rust

18 mei 2052: met Paul onder de grond

Voor ik naar het werk fiets, ga ik even langs de voedselmarkt. Er is een rijk aanbod van biologische groenten en fruit, geproduceerd in een straal van maximaal 100 kilometer. Sinds enkele jaren is de markt uitgebreid met een succesvolle zone waar particulieren hun eigengemaakte quiche, confituur of stadshoning aanbieden. Die producten betaal je met onze lokale munt. Geladen met volle fietstassen kom ik aan bij Mycelium, het bedrijf waar ik werk.

Mycelium is een champignonkwekerij aan het Sint-Pietersstation. Vandaag mag ik een nieuwe collega verwelkomen. Paul is een klimaatvluchteling van de voormalige eilandengroep Tuvalu. Samen met een tweehonderdtal lotgenoten woont hij nu al ongeveer vier jaar in een cohousinggroep in de stad. De Tuvalees spreekt al bijzonder goed Nederlands. Ik leg hem uit dat deze productie-eenheid van champignons de grootste is in Europa en gevestigd is in een voormalige ondergrondse parkeergarage. Sinds het aantal auto's drastisch is afgenomen, kon de garage gebruikt worden om een grote diversiteit aan champignons te kweken. Hij merkt terecht op dat zijn eiland er misschien nu nog zou zijn als we een paar decennia eerder waren overgeschakeld van auto's op paddenstoelen.

Tijdens de middagpauze zet ik via mijn tablet-pc de verlichting bij me thuis uit. Ik kreeg namelijk een berichtje dat ik vergeten was het licht uit te doen. Ik woon dan wel in een huis van strobalen, maar dergelijke energiebesparende hoogstandjes zie ik goed zitten. Een flink stuk van de gevel en het dak zijn trouwens vorig jaar beschilderd met een laag fotovoltatische nanoverf. Per vierkante meter heb ik jaarlijks een opbrengst van ongeveer 25 kWh. Samen met de microwindmolen geeft dat een mooie opbrengst.

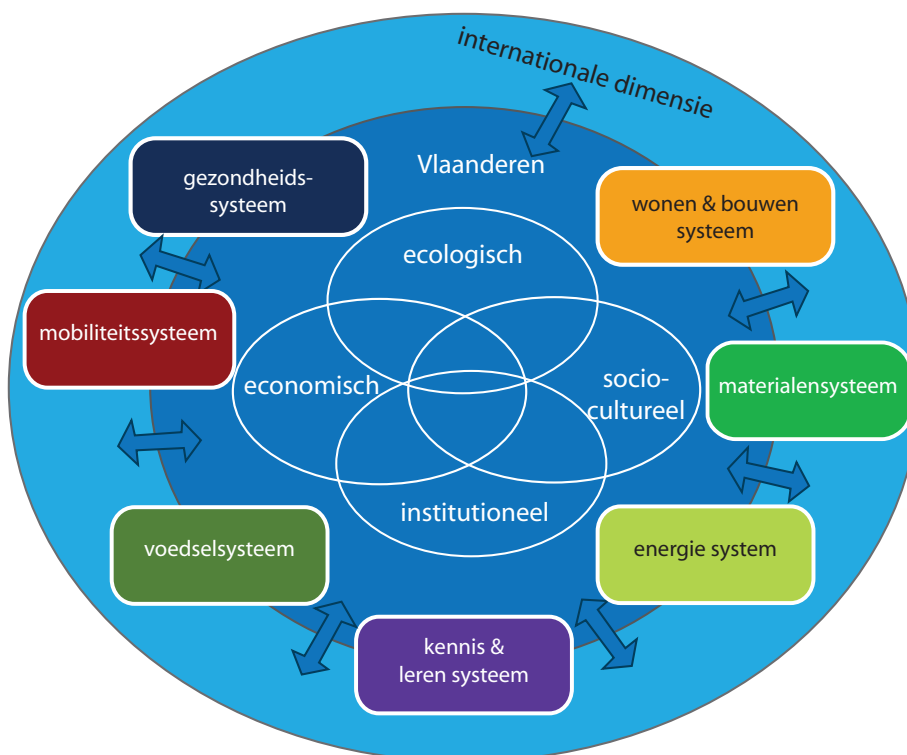
Rond vier uur hou ik ermee op. Ik ga vanavond koken voor mijn kinderen en kleinkinderen, maar ik heb nog voldoende tijd om een duik te nemen in het drijvende zwembad langs de dokken. Het warme voorjaar, zoals we het al vele jaren kennen, zorgt ervoor dat het water een aangename temperatuur heeft. Terwijl ik op het water dobber, denk ik dat het een goed idee is om vanavond nog eens samen te kijken naar die fameuze film uit 2009: "The age of stupid".

Dagboek van Steven Vromman, low impact man

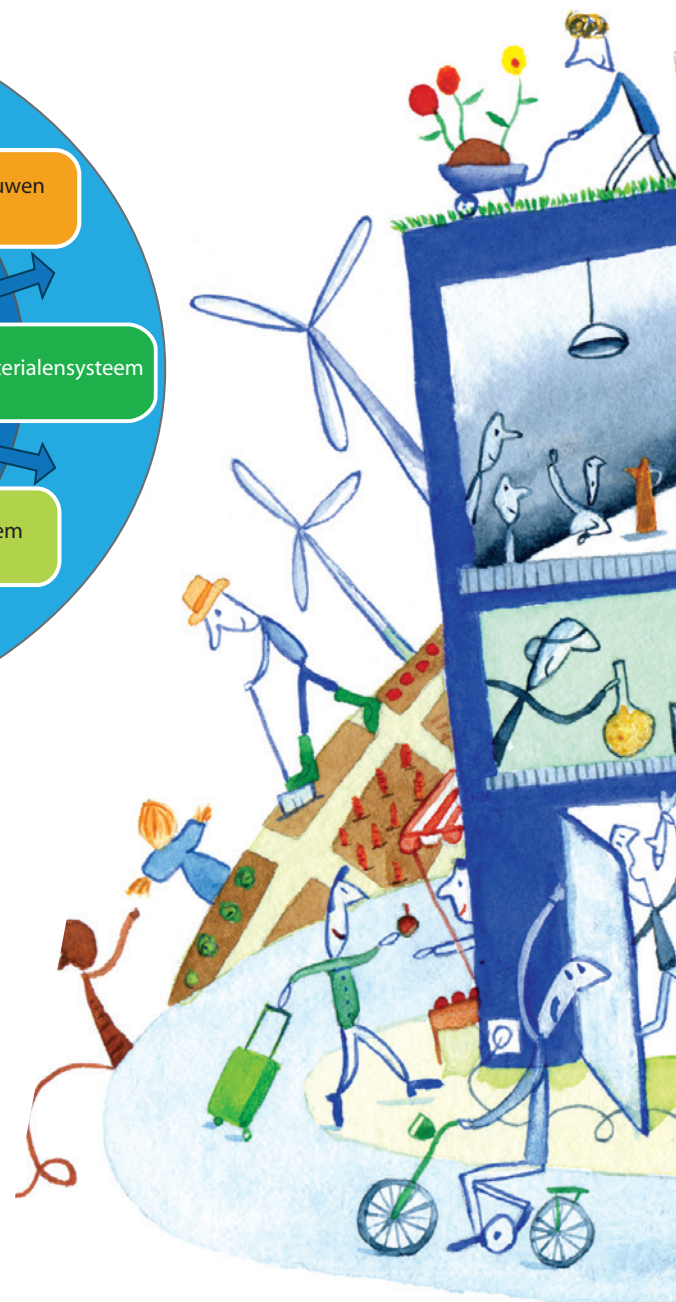
De systemen en dimensies

De Visie voor 2050 van de Vlaamse strategie voor duurzame ontwikkeling is toegespitst op zeven systemen en vijf horizontale, transversale thema's.

In de volgende hoofdstukjes bespreken we elk systeem en elke dimensie, telkens met enkele concrete voorbeelden die aantonen dat de visie 2050 niet zo ver weg is als we denken.

De systemen en dimensies van de Vlaamse strategie voor duurzame ontwikkeling

1. Systeem van wonen en bouwen - visie

In 2050 liggen een duurzame ruimtelijke ontwikkeling en een duurzaam mobiliteits-systeem aan de basis van het systeem van wonen en bouwen. De ruimtelijke structuur is **EVENWICHTIG INGEVULD** voor de culturele, sociale, ecologische en economische functies. De ruimtelijke inrichting gebeurt in harmonie met de gebouwde omgeving en de natuurlijke structuur van het landschap. Er wordt zuinig omgegaan met **RUIMTE** en compact bouwen is ingeburgerd. Wonen wordt georganiseerd op een manier die een goede toegang tot verschillende maatschappelijke activiteiten toelaat. Wonen en basisvoorzieningen worden geclusterd. Wijken en steden zijn **LEVENDIG** en hebben een goede cohesie. De wijk is voldoende uitgerust zodat de basisvoorzieningen voor iedereen op **LOOPAFSTAND** liggen.

Wonen vraagt een plek die individueel of collectief kan worden ingevuld. Iedereen heeft een oppervlakteruimte voor privégebruik, maar daarnaast is er een nieuwe invulling gegeven aan de multifunctionele **GEMEENSCHAPPELIJKE RUIMTE**. Er is een juiste balans tussen privaat, semipubliek en publiek gebruik.

Er is respect en oog voor het culturele patrimonium. Er worden aangename, functionele, esthetisch hoogstaande concepten gebruikt met culturele **UITSTRALING**, als basis voor het ontwerpen van woningen en gebouwen en hun omgeving.

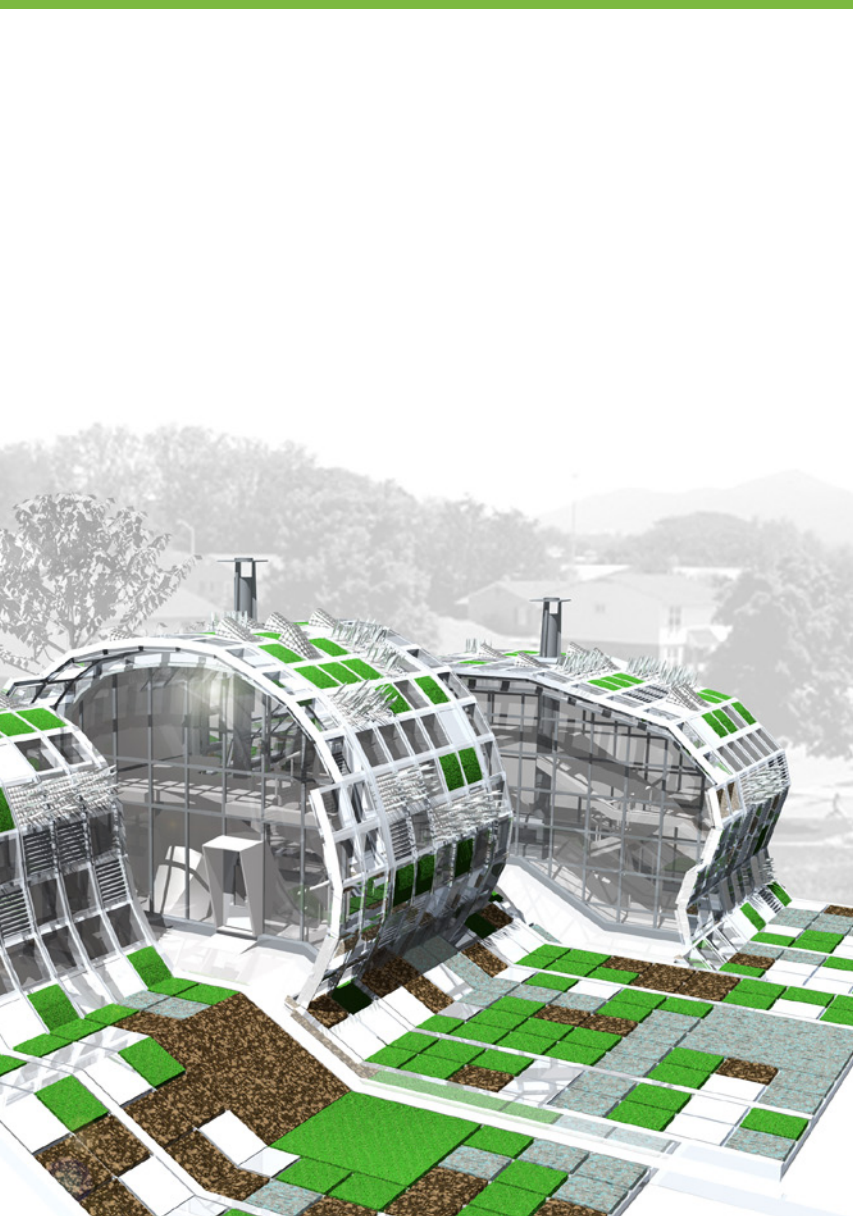
In 2050 is het systeem van wonen en bouwen in Vlaanderen **KWALITATIEF** van hoog niveau wat betreft bouw, onderhoud en gebruik, en presteert het goed met betrekking tot gezondheidsaspecten, comfort, ruimtegebruik, veiligheid, toegankelijkheid, flexibiliteit, energie, architecturale waarde, bouwmaterialen enzovoort. Het is aangepast aan **TOEKOMSTIGE BEHOEFTE**n van de maatschappij, de veranderende omgeving en het milieu (adaptatie).

Matscape, een futuristisch bouwcomplex van Planetary ONE
www.planetaryone.com

Er is voor iedereen BETAALBARE en (fysiek) toegankelijke woonruimte te vinden met een divers aanbod aan woonvormen en ook voor de sociaal zwakkeren zijn voorzieningen ruim aanwezig. PASSEND WONEN is een recht. Er is een algemene toegang tot duurzame wooninstallaties, die zich uit in de prijs, beschikbaarheid, prestaties, kwaliteitsgaranties en betrouwbaarheid.

De fysieke stromen (onder andere van water, energie en materialen) van het wonen en het bouwproces worden gesloten. Er worden alleen MATERIALEN en producten gebruikt die ethisch, sociaal, economisch en ecologisch verantwoord zijn over de hele levenscyclus.

De BOUWSECTOR is economisch gezond en heeft veel aandacht voor en een groot aanbod aan duurzame ruimtelijke concepten, bouwmaterialen, bouwconcepten, wooninstallaties en woondiensten. Door een gezonde concurrentie en een gestegen vraag kunnen die tegen democratische prijzen worden aangeboden. De bouwsector zelf functioneert op een maatschappelijk verantwoorde en verantwoordelijke wijze en steunt op degelijke vorming en OPLEIDING. Er is ruimte voor INNOVATIE en creativiteit.

*“Duurzaam bouwen
draait niet om gebouwen
- het draait om mensen.”
(Sandy Wiggins, voorzitter
US Green Building
Council)*

Systeem van wonen en bouwen - inspirerende voorbeelden

DUWOBO: VLAAMSE PIONIER

Eind 2004 startte het transitieproces duurzaam wonen en bouwen, beter bekend als DUWOBO. Voor het eerst werd in Vlaanderen gebruikgemaakt van het concept van transitie management. Er stonden twee doelstellingen centraal: een breed maatschappelijk vernieuwingsnetwerk opzetten in Vlaanderen, en een transitieagenda ontwikkelen waarin acties op korte termijn worden ingebed in een langetermijnvisie met het vizier op 2030.

Er werd een 'transitiearena' gevormd met vertegenwoordigers van kennisinstellingen, overheden, maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en tussenpersonen, die baanbrekend werk verrichten op het vlak van wonen en bouwen. Zo werd een gemeenschappelijke visie voor 2030 opgesteld. Op basis daarvan zijn deelthema's bepaald, en streefbeelden, paden en acties geformuleerd. Het oorspronkelijk bescheiden initiatief is uitgegroeid tot een waar netwerk met heel wat projecten en producten.

Concreet bestudeert DUWOBO onder meer hoe stads- en dorpskernen en wijken werken en hoe dat beter en duurzamer zou kunnen. Het onderzoekt hoe we bouwtechnieken, energie, grondstoffen en materialen verstandiger kunnen inzetten. En het ijvert voor opleidingen, zodat al die zaken in praktijk gebracht kunnen worden. In werkgroepen en op de twee grote jaarlijkse ontmoetingsmomenten worden kennis en ervaring uitgewisseld en vernieuwende ideeën in de kijker gezet. www.duwobo.be

*Duurzame wijk De Vloei in Ieper, een project van de West-Vlaamse Intercommunale
Architect: Architectenbureau Jan Maenhout, Brussel*

Ondersteuning voor bouwers

Elk van de vijf Vlaamse provincies heeft vandaag een steunpunt voor duurzaam wonen en bouwen. De provinciale steunpunten zijn een onmisbare schakel om het beleid voor duurzaam wonen en bouwen in praktijk te brengen en te promoten. Die centrale gespreks- en adviespartners voor zowel particulieren als gemeenten organiseren ook infosessies, workshops en gerichte vormingen voor uiteenlopende doelgroepen. Bouwheren die inspanningen willen leveren voor een duurzaam project, kunnen bovendien teruggrijpen naar de Vlaamse maatstaf voor duurzame woningbouw. Dat referentiekader voor duurzaam wonen en bouwen in Vlaanderen toont hen welke maatregelen ze kunnen nemen om goed te scoren op het vlak van duurzaamheid. do.vlaanderen.be

VMM geeft het goede voorbeeld

De Vlaamse Milieumaatschappij is een verzelfstandigd agentschap van de Vlaamse overheid. Het centraal besturingsgebouw van de afdeling Operationeel Waterbeheer in Leuven is geen publiek toegankelijk gebouw, maar toch wilde de Vlaamse Milieumaatschappij de gelegenheid te baat nemen om haar voorbeeldfunctie uit te spelen. Dat vertaalt zich in het eerste en voorlopig enige passiefkantoor van de Vlaamse overheid. Het is een goede leerschool voor de overheid, want volgens de nieuwe EU-richtlijn zullen alle nieuwe openbare gebouwen en kantoorgebouwen vanaf 2019 bijna energieneutraal gebouwd moeten worden.

De VMM bouwde in 2003 in Aalst al een kantoorgebouw volgens duurzame en ecologische principes. Dat gebouw werd in 2005 bekroond met de Prijs Bouwheer van de Vlaamse Regering (in de categorie geïntegreerde opdracht) en met de Belgian Building Award voor Architectuur.

*Het centraal besturingsgebouw van de Vlaamse Milieumaatschappij is in gebruik sinds 2008
Architect: evr-Architecten*

2. Materialensysteem - visie

In 2050 is er een ABSOLUTE VERMINDERING van de grondstoffen die ontgonnen en gebruikt worden, en nieuwe materialen zijn duurzame producten met de grootste meerwaarde voor de lokale gemeenschappen. We produceren en consumeren op een andere, meer doordachte manier. De economie is een KRINGLOOPECONOMIE met integraal materialenbeheer als centrale spil. Er is een correcte PRIJSVORMING en de productie verloopt in ecologische en sociaal correcte omstandigheden tijdens de hele kringloop. We zijn koploper in de ontwikkeling van nieuwe materialen en van producten met het oog op hergebruik en recyclage. Omdat materialen 'gemeengoed' geworden zijn, bruikbaar voor en door iedereen, moeten ze op elk moment in hun

De 'kippentractor,' een installatie van kunstenaar Sjef Meijman, is een machine op zonne-energie waarin kippen verplaatst kunnen worden om onkruid te wieden onder struiken. www.sjefmeijman.nl

bestaan aan kwaliteitseisen voldoen om veelvuldig hergebruik mogelijk te maken. De risico's van materialen voor het leefmilieu zijn tot een minimum beperkt door de invoering van strenge ECOLOGISCHE CRITERIA. Het materiaalgebruik in gebouwen, landschap en publieke ruimte houdt rekening met ruimtelijke kwaliteit en erfgoedwaarden. De kennis van oude technieken en materialen blijft bewaard, onder meer voor de instandhouding van onroerend erfgoed. Het succes van een duurzaam materialenbeheer is ook te danken aan de samenwerking tussen waakzame CONSUMENTEN en producenten. Beiden bewaken de integriteit van de materiaalketen en de traceerbaarheid van materialen.

Materialensysteem - inspirerende voorbeelden

Plan C

Het afvalstelsel zoals we het tijdens de jaren tachtig en negentig van de twintigste eeuw opgebouwd hebben, staat onder druk, en een andere aanpak wint stilaan terrein: die waarbij de economie in gesloten kringlopen werkt, en waarin materialen duurzaam beheerd worden. Toch staan de industrie, de consument en het beleid nog ver van die nieuwe norm af. De afgelopen decennia is Vlaanderen koploper geweest in het afvalbeheer. Onder andere met de opstart van het transitienetwerk Plan C in 2006 wou de overheid die lijn doortrekken naar de nieuwe materialeneconomie.

De transitieaanpak van Plan C vertrekt vanuit zijn visie op de samenleving. De leden opperen ideeën om die visie te realiseren, bijvoorbeeld tijdens netwerkdagen of via de onlinewerkplaats, waar leden contact hebben met andere leden. Daarna volgen ze een specifiek stappenplan: de 'Plantrekker'. Dat helpt een lid of team om in vier stappen van een idee naar de realisatie van een experiment te gaan.

In het kader van Plan C lopen inmiddels al enkele experimenten, zoals '3D-printen', 'chemical leasing' en 'heat leasing'. (In de appendix worden deze termen toegelicht.) www.plan-c.eu

BuzziSpace, winnaar van de Henry Van de Velde Award Bedrijf 2011. Alle producten worden ontworpen volgens een filosofie die gedictieerd wordt door zin voor ecologie, flexibiliteit en akoestische kwaliteiten. Ze worden gemaakt van het ecovilt Buzzi-Felt, een 100% uit PET-flessen gerecycleerd materiaal. Het bedrijf draagt ecologisch bewustzijn en het cradle-to-cradle-principe hoog in het vaandel.

Cradle to Cradle (C2C)

Cradle to Cradle is een nieuwe kijk op duurzaam ontwerpen met als streefdoel: producten zo ontwerpen dat ze van het begin tot het einde veilig en herbruikbaar zijn.

Cradle to cradle (C2C) wil een positieve bijdrage leveren aan de ecologische, sociale en economische aspecten van duurzame ontwikkeling. C2C reikt een nieuwe innovatiestrategie aan, met een andere aanpak van onder meer productontwerp, productie, ketenbeheer en klantrelaties, en recenter ook voor gebouwbeheer en ruimtelijke ontwikkeling. C2C overbrugt daarmee de afstand tussen het op groei gerichte ondernemersdenken en het van oudsher op schadebeperking gerichte milieudenken.

Daar zijn al een heel aantal mooie voorbeelden van, zoals eetbare postkaarten, een volledig demonteerbare kantoorstoel, composteerbare kledij enzovoort.

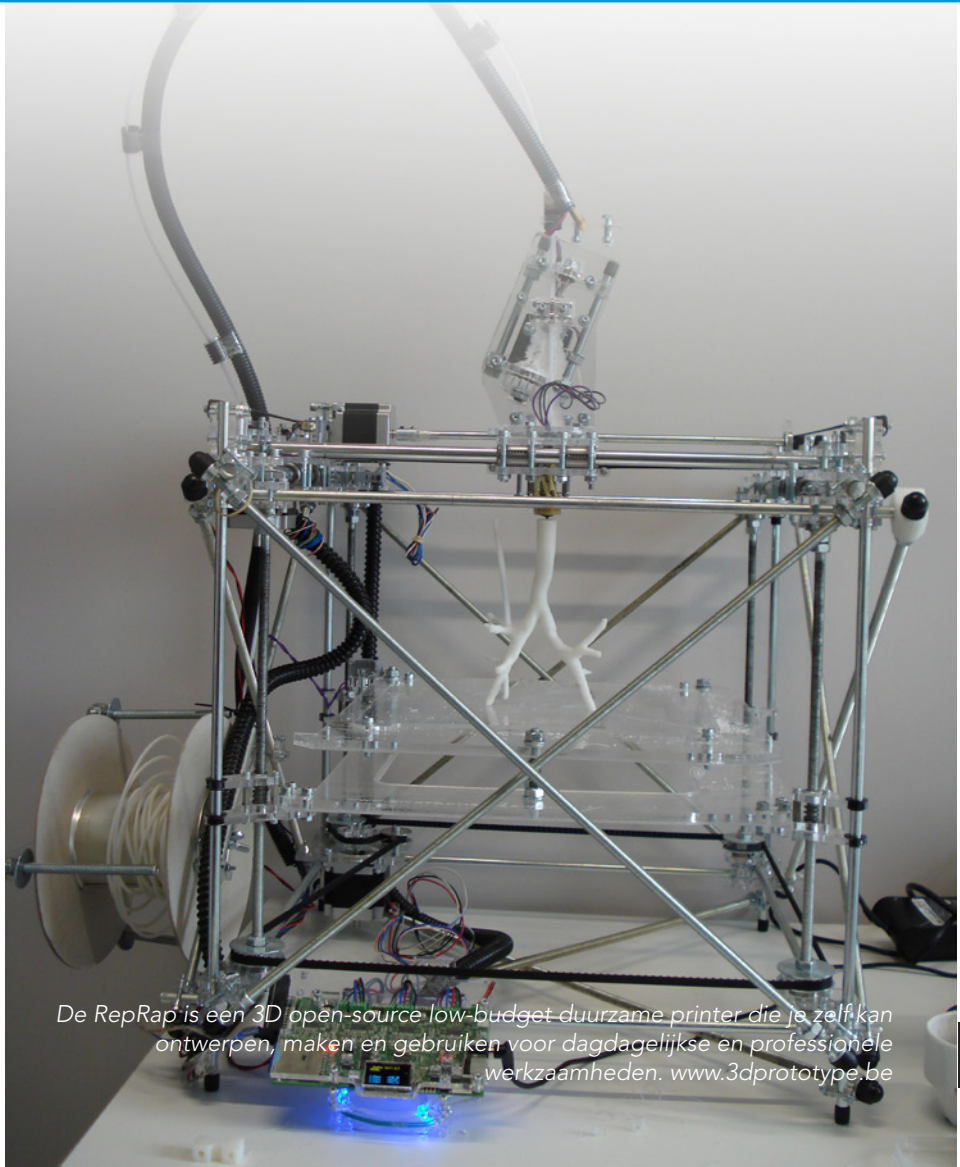
Het beeld van het 'wat en waarom' van C2C-denken wordt steeds scherper, maar de grote uitdaging is 'hoe' we het kunnen bereiken.

De OVAM maakte in het kader van het INTERREG IVC-project 'Cradle to Cradle-Network' (C2CN-project, 2010-2011) de 'governance-aspecten' van C2C zichtbaar en bespreekbaar. Het Europese project had onder meer als doel om inzichten, kennis en praktijkervaringen te verzamelen die tonen dat C2C meer is dan een abstract concept of alleen maar een technologische oplossing. Een belangrijke bevinding is dat het 'governance-perspectief' steeds meer centraal moet komen te staan. Dat betekent niet 'vanuit overheidsperspectief', maar vanuit het perspectief waar rol en werkwijze van alle betrokken partijen ter discussie staan.

Als u vragen hebt, kunt u mailen naar C2CNNetwork@ovam.be.

Meer informatie en downloads van alle publicaties vindt u op www.c2cn.eu.

Videoreports van Vlaamse events en workshops staan op <http://vimeo.com/groups/c2cn>

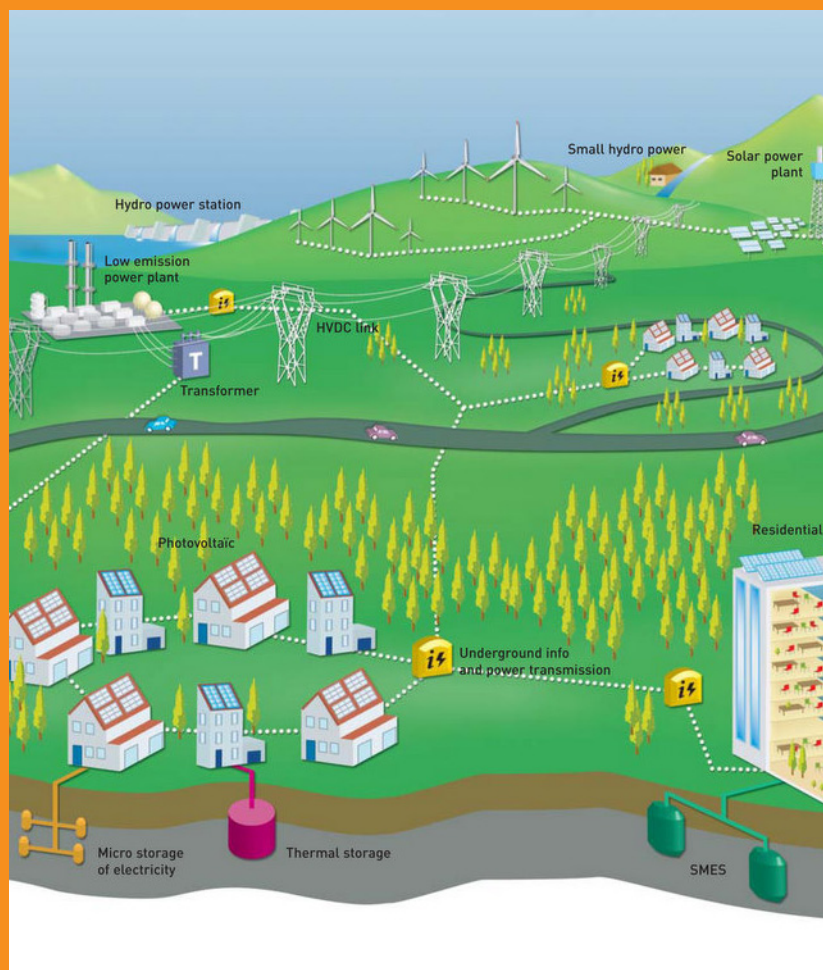
De RepRap is een 3D open-source low-budget duurzame printer die je zelf kan ontwerpen, maken en gebruiken voor dagdagelijkse en professionele werkzaamheden. www.3dprototype.be

3. Energiesysteem - visie

In 2050 is RATIONEEL energiegebruik de norm. Vlaanderen leeft binnen zijn energietische DRAAGKRACHT, gebruikt alleen de energie die het nodig heeft om in zijn behoeften te voorzien en springt zuinig om met alle energiebronnen. Energieconsumptie in Vlaanderen is gebaseerd op het vermijden van sociale en ecologische afwenteling en het bereiken van sociale RECHTVAARDIGHEID (voorkomen van energiearmoede). De energieconsumptie steunt op een mix van bronnen waarbij de CO2-uitstoot en efficiëntie in rekening worden gebracht en waarbij zo veel mogelijk HERNIEUWBARE bronnen worden gebruikt. Vraag en aanbod van energie zijn op elkaar afgestemd.

Andere richtinggevende principes voor deze transitie zijn het ontwerpen van een SLIM energie- en elektriciteitssysteem en sterke verbeteringen in energie-efficiëntie

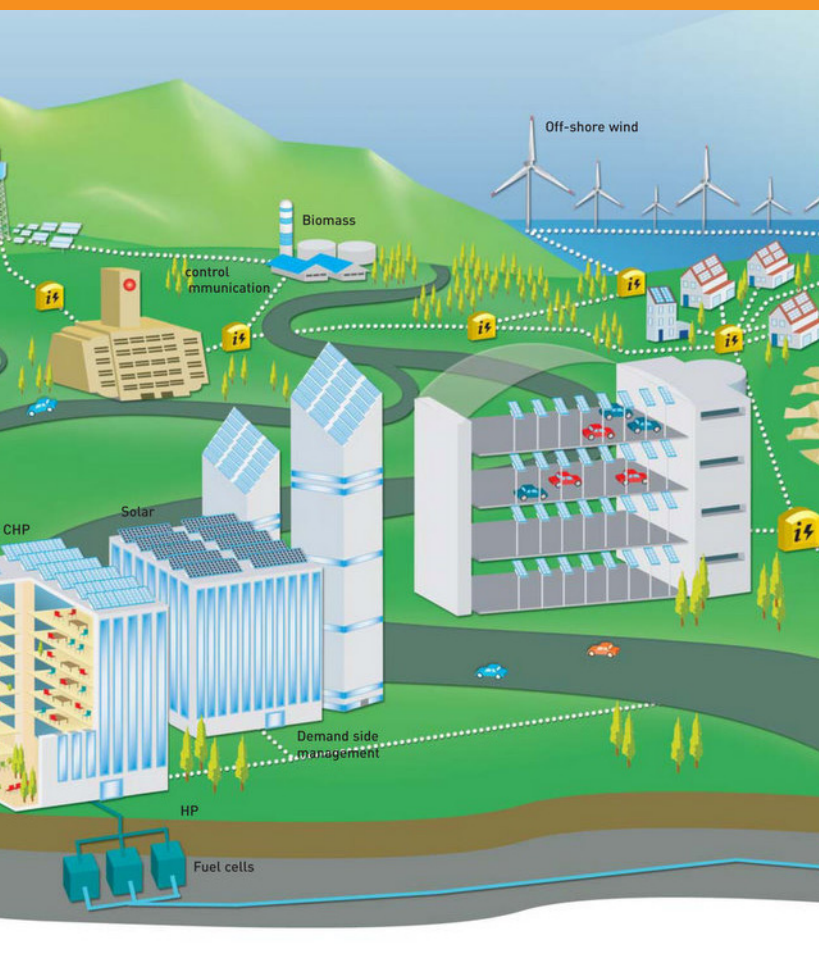
*"Energieprobleem?
Welnee. Energie zit overal:
in de lucht, in ons, in onze
gebouwen. Je hoeft de
energie er alleen maar uit te
halen, manieren te vinden
om de energie te oogsten.
Dan krijgen we vanzelf
de lokale, transportloze
energiebronnen die we zo
bitter hard nodig hebben."
Marcel Bullinga (Nederlands
publicist en futuroloog)*

SmartGrids European Technology Platform. Vision and Strategy for European Electricity Network of the future (2006)

en energiezekerheid. In het transitietraject wordt rekening gehouden met zuinig ruimtegebruik en ruimtelijke kwaliteit. Deze transitie leidt tot een gevoelige daling van de energievraag, een verlaging van onze afhankelijkheid van buitenlandse energie en een verhoogde bevoorradingsZEKERHEID. Vlaanderen en de rest van de wereld zijn geëvolueerd naar een KOOLSTOFARME samenleving*.

* In lijn met de langetermijndoelstelling van de EU en de internationale doelstelling wordt de CO₂-uitstoot in Vlaanderen met 80 à 95% verminderd tegen 2050.

*"Ik zou
mijn geld zetten op de zon
en zonne-energie. Wat een
energiebron! Ik hoop dat
we niet hoeven te wachten
tot olie en steenkool op
zijn voor we er werk van
maken."
(Thomas Edison, 1931)*

Energiesysteem - inspirerende voorbeelden

Grasgroen kantoorgebouw

Architect: Crepain Binst Architecture

Wie Torhout binnenrijdt via de Noordlaan, kan niet naast het groene kantoorgebouw van Infrac kijken. Met een beetje verbeelding zie je in de verschijning van het gebouw een bos: het glazen sokkelvolume vormt de stammen, de twee bovenliggende, groen beklede kantoorverdiepingen vormen de kruinen. Daarmee visualiseert de architectuur de visie van de bouwheer en de ontwerpers. Het nieuwe kantoorgebouw is immers CO2-arm. Een bewuste keuze, want als netbeheerder voor elektriciteit, aardgas, kabeltelevisie en riolering vervult Infrac een voorbeeldfunctie op het vlak van duurzaam en energiezuinig bouwen. Naast het kantoorgebouw is een nieuw logistiek centrum gebouwd, dat bestaat uit een functionele loods, kantoorruimte en buitenopslag. Daarin wordt de architecturale kwaliteit van het kantoorgebouw doorgetrokken. Architect: evr- Architecten en Boydens

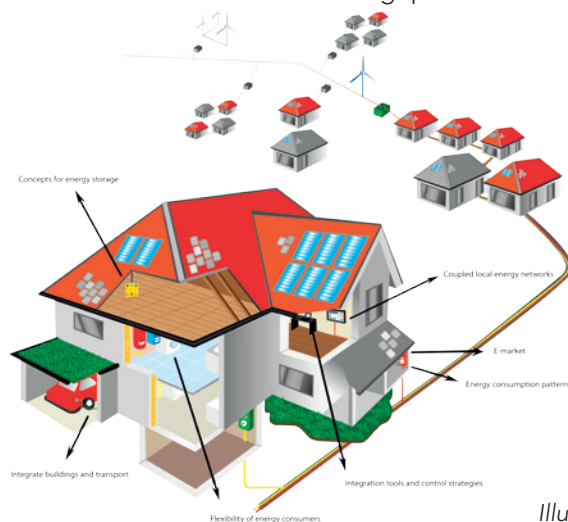

Solarwind van Raf Van Hulle, winnaar van de OVAM Ecodesign Award PRO 2011

Van traditioneel distributienet naar slim net

Het energievraagstuk is wereldwijd een van de grootste maatschappelijke en economische uitdagingen. Vlaanderen wil daarin een voortrekkersrol spelen. In de eerste plaats moeten we de bestaande elektriciteitsinfrastructuur ombouwen tot een intelligent netwerk of 'smart grid'. Dat betekent onder meer dat consumenten zelf meer elektriciteit produceren, bijvoorbeeld door zonnepanelen, windmolens of warmtekrachtkoppeling. Het elektriciteitsnetwerk zal beter uitgerust worden om dat tweerichtingsverkeer te ondersteunen.

In 2010 voerden de distributienetbeheerders Eandis en Infrax samen een proefproject uit met 5000 slimme meters (elektriciteit en gas). Uit de evaluatie van dat proefproject in 2011 bleek dat de gebruikte communicatiesystemen betrouwbaar werken. Alles wordt dan ook in gereedheid gebracht voor de uitrol van een grootschalig proefproject rond slimme meters. Vanaf eind 2012 zullen daarbij over heel Vlaanderen 50.000 slimme meters worden geplaatst. www.slimmemeters.be

Illustratie: Linear (Nathalie Belmans)

Energiezuinig bouwen op sociale leest geschoeid

De Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen (VMSW) onderzoekt hoe sociale woningbouw energievriendelijker kan. In samenwerking met de plaatselijke huisvestingsmaatschappijen brengt ze systemen en technieken in praktijk in proefprojecten. In Wachtebeke worden bijvoorbeeld vijf aaneengesloten woningen gerenoveerd tot passiefwoningen, en in Langklaar vormt zich onder de kerktoeren een energiezuinige verkaveling. In Kortrijk wordt een energieneutrale wijk aangelegd voor sociale woningen. Met zulke proefprojecten hoopt de VMSW de nodige praktijkervaring op te doen om in te schatten wat financieel en technisch haalbaar is en hoe bewoners de energiezuinige aanpak ervaren.

ECO-Lifeproject de Venning in Kortrijk, een energieneutrale wijk van sociale huisvestingsmaatschappij Goedkope Woning, met steun van de Europese Unie.

Architect: BURU II & Archi+I

4. Mobiliteitsysteem - visie

In 2050 is Vlaanderen geëvolueerd naar een duurzaam mobiliteitsmodel. Het mobiliteitsmodel garandeert de TOEGANG tot mobiliteit als BASISBEHOEFTE van individuen en van de maatschappij. Het is betaalbaar en sociaal rechtvaardig, werkt efficiënt, is veilig en ondersteunt een levendige economie en meer welzijn. De verplaatsingsongelijkheden zijn zo veel mogelijk weggewerkt. Het mobiliteitsmodel respecteert de ecosysteemgrenzen van onze planeet en heeft een minimale milieu-impact en gezondheidsgevolgen. Het mobiliteitssysteem biedt een gamma van MOBILITEITSKEUZES volgens het STOP-principe (stappen, trappen, openbaar vervoer en dan pas privévervoer), waarbij de energievraag gereduceerd is en het verbruik van niet-hernieuwbare energiebronnen tot een absoluut minimum beperkt is. Een vlotte bereikbaarheid blijft gegarandeerd door een afgewogen keuze tussen openbaar, privé- en collectief vervoer en een goede afstemming tussen goederen- en personenvervoer. Het gebruik van ruimte wordt tot een minimum beperkt. Een goede ruimtelijke ordening kan de vraag naar en het aanbod van mobiliteit aanpassen. Dat leidt tot een betere VERWEVENHEID en afstemming tussen wonen, werken, produceren en vrijetijdsbesteding. Ook op wereldvlak worden afgewogen keuzes gemaakt. Alle externe KOSTEN zijn geïnternaliseerd. De vraag naar mondiale vliegtuigverplaatsingen wordt beheerst en heeft een minimale milieu-impact.

*"De elektrische auto blijft in opmars.
Met nieuwe technologieën zul je
nog net genoeg tijd hebben om een
lekker kopje koffie te drinken voor de
batterijen van je auto opgeladen zijn."
(Ryan Chin / William Mitchell, MIT)*

Mobiliteitsysteem - inspirerende voorbeelden

Centraal aanspreekpunt voor minder mobiele personen

De Vlaamse overheid subsidieert in 2012 twee proefprojecten, in de provincies Vlaams-Brabant en Antwerpen, om een nieuw concept uit te proberen: de Mobiliteitscentrales Aangepast Vervoer. De bedoeling daarvan is mensen die minder mobiel zijn één centraal aanspreekpunt te bieden voor al hun verplaatsingen. De mobiliteitscentrale gaat in eerste instantie na welke verplaatsingsbehoeften er zijn. Op basis daarvan wordt het meest geschikte vervoer georganiseerd. Alleen als halte-tot-haltevervoer niet mogelijk is, wordt gezocht naar een oplossing in het deur-tot-deurvervoer. Zo blijven beide complementair.

Het proefproject in de regio Mol-Leopoldsburg dat sinds 2007 loopt en dat uitgevoerd wordt door De Lijn, zal omgevormd worden volgens dezelfde principes.

Proefproject stille beleveringen supermarkten

Via Flanders Land Logistics wil de Vlaamse overheid de fijnmazige distributie verbeteren. Dit betekent onder meer het efficiënter en duurzamer maken van de 'last mile' in de logistieke keten, de distributie van goederen tot bij de eindgebruiker.

In het kader daarvan hebben negen steden en gemeenten deelgenomen aan het zogenaamde PIEK-project, waarbij vestigingen van Delhaize en Colruyt met stil materiaal werden beleverd in de vroege ochtend en de late avond (de zogenaamde dagrand). Het proefproject toonde alvast aan dat bij die vorm van beleveren de verkeersveiligheid verhoogt, het brandstofverbruik en de uitstoot van schadelijke stoffen aanzienlijk dalen en er geen klachten bij komen op het vlak van geluidshinder. Geluidsmetingen bevestigden dat stil beleveren technisch haalbaar is.

In het PIEK 2-vervolgproject wil de Vlaamse overheid via Flanders Land Logistics streven naar verbreding, met meer distributie- en transportbedrijven en meer gemeenten, en naar verdieping. Dat laatste moet onder meer uitmonden in een draaiboek en typedocumenten voor gemeentebesturen.

In Utrecht (Nederland) gaat men zelfs nog een stapje verder. Daar worden de winkels in de binnenstad bevoorradt door de 'cargohopper', een compact smal voertuig dat geruisloos en zonder uitlaatgassen de oude binnenstad bevoorradt. Het is het een interessant alternatief voor de talrijke bestelautobewegingen die anders nodig zijn om een binnenstad te bevoorraden.

Opvouwbare mobiliteit

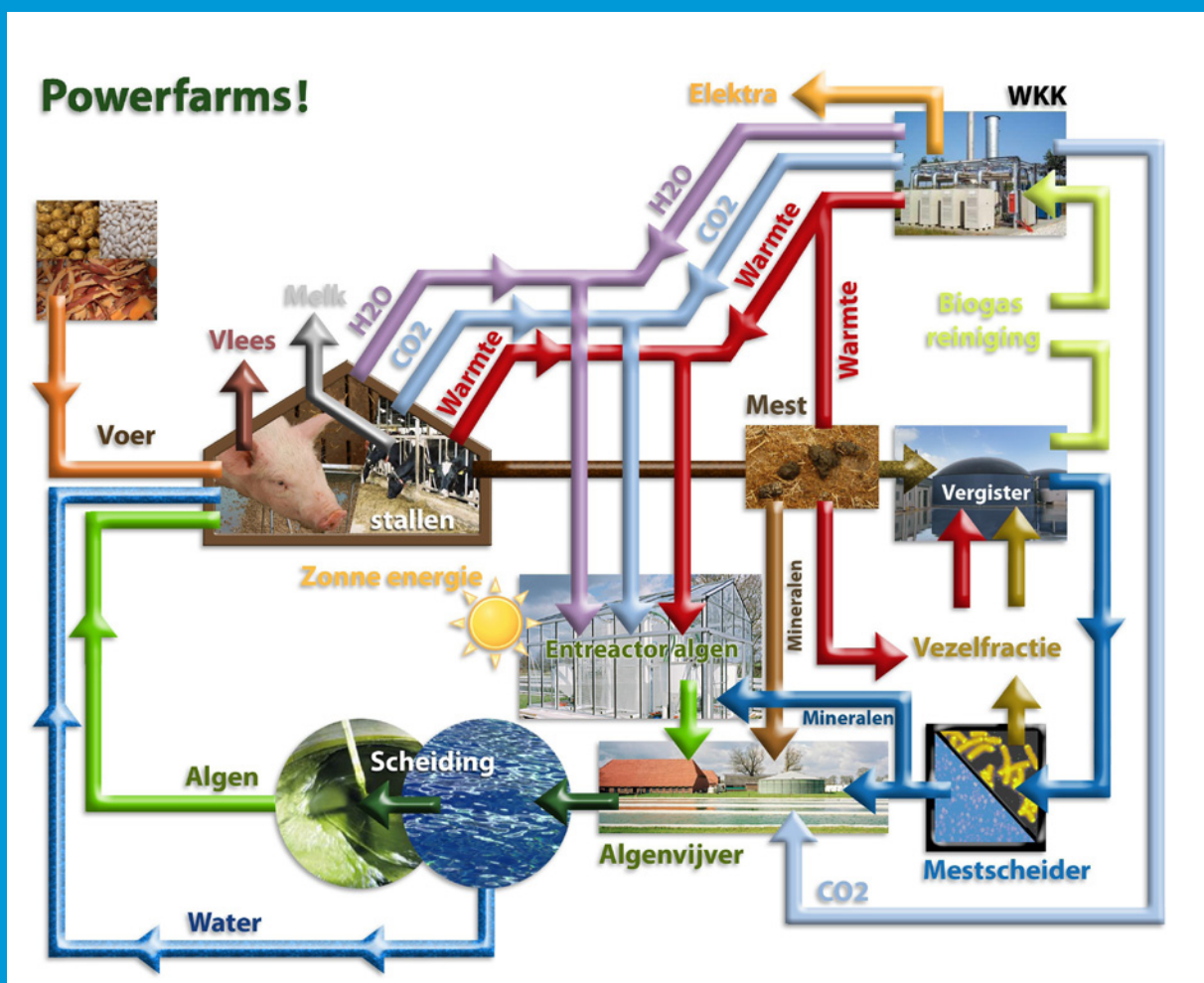
Op het autosalon 2012 werd de 'hiriko' voorgesteld, een 100% elektrisch voertuig, klein, compact en opvlooibaar dat werd ontworpen om door steden ingezet te worden als transportmiddel naast het bestaande openbaar vervoer. De wagen biedt plaats aan twee personen en kan opgevouwen worden om parkeerplaats te winnen.

<http://hiriko.com/what-is-the-hiriko-project>

5. Voedselsysteem - visie

In 2050 garandeert het voedselsysteem het RECHT OP VOEDSEL en zorgt het voor voldoende, veilige, evenwichtige, gezonde en betaalbare voeding voor alle wereldburgers. Bovendien respecteert het voedselsysteem het principe van voedselsoevereiniteit, is het in evenwicht met de beperkte milieugebruiksruimte van water, bodem, lucht, ruimte en energie, versterkt het de regionale ontwikkeling en de ruimtelijke kwaliteit en het landschap, en respecteert het de culturele eigenheid van voeding. Voedselvraag en -aanbod (productie, verwerking en vermarkting) zijn in evenwicht. Daarbij wordt gestreefd naar REGIONALE voedselsystemen (per deelcontinent) in een GESLOTEN KRINGLOOP als basissysteem. Voedselproductie kan plaatsvinden op het platteland, in verstedelijkt gebied en in de stad. Aan alle actoren in de voedselketen worden WAARDIGE arbeidsomstandigheden, eerlijke prijzen en een waardig inkomen gegarandeerd. De eindprijs van een product internaliseert niet alleen alle productiekosten, maar ook alle sociale en milieukosten.

Schema van een landbouwbedrijf in kringloop, InnovatieNetwerk www.innovatienetwerk.nl

Voedselsysteem - inspirerende voorbeelden

Transitie landbouw en voeding

The New Food Frontier is een Vlaams netwerk van denkers en doeners rond duurzame landbouw en voeding. In een eerste fase zijn ze te vinden op het veld en aan tafel, in landbouw-, tuinbouw- en voedingsbedrijven, in onderzoeksgroepen, aan universiteiten, bij overheidsagentschappen, belangengroepen en straks op nog veel meer plekken. Ze zoeken wegen naar een duurzamer landbouw- en voedingsstelsysteem als antwoord op de vele uitdagingen die het systeem te wachten staan. Op basis van analyses en creatief denken werken ze sinds eind 2011 aan inspirerende en haalbare toekomstvisies voor onze landbouw en voeding. In een volgende fase willen ze experimenten verbinden aan de ontwikkelde visies en die evalueren op hun geschiktheid voor de duurzame transitie van het landbouw- en voedingssysteem. Dat doen ze om het draagvlak voor hun visies te verbreden en te verdiepen zodat een mooie toekomst voor henzelf en voor anderen, maar ook voor onze kinderen, kleinkinderen en achterkleinkinderen verzekerd is. www.thenewfoodfrontier.be

The New Food Frontier

Voedselverlies op de agenda

In 2011 is voedselverlies op de internationale voedselagenda gezet. Onderzoek heeft aangetoond dat een derde van al het eetbare voedsel verloren gaat tijdens de voedselketen en bij de consumptie ervan. Om een duurzaam voedselsysteem te creëren met voldoende voedsel in een context van steeds schaarser wordende grondstoffen, is de vermindering van voedselverlies prioritair. Een interdepartementale werkgroep van de Vlaamse overheid brengt de verschillende administraties samen rond het thema. Het Departement Landbouw en Visserij heeft het probleem in kaart gebracht en becijferde het verlies in de landbouw en visserij. OVAM voerde metingen uit bij de horeca en de consument en brengt alle sectoren rond de tafel in een ketenonderzoek naar voedselverlies. In 2012 wil de Vlaamse overheid op basis van dat onderzoek een beleid rond voedselverlies vormgeven.

ETENSRESTEN

6. Gezondheidszorgsysteem - visie

In 2050 heeft iedereen maximale kansen op een gezond leven. Het gezondheidssysteem, inclusief geestelijke gezondheidszorg, is in eerste instantie gericht op PREVENTIE. Een gezonde levenswijze wordt gestimuleerd, met voldoende lichaamsbeweging en een gezonde leefomgeving. We bieden KWALITEITSVOLLE, BETAALBARE, TOEGANKELIJKE zorg, maken gebruik van wetenschappelijke en technologische kennis en respecteren de individuele keuzes van patiënten. Het gezondheidsbeleid besteedt ook specifieke aandacht aan de gezondheid van KWETSBARE GROEPEN in de samenleving. Een gezonde leefomgeving wordt gegarandeerd door een goede ruimtelijke ontwikkeling, zonder voorbij te gaan aan de principes van verweving van activiteiten en zuinig ruimtegebruik. WERELDWIJD bouwt Vlaanderen mee aan de universalisering van een hoogwaardig systeem van gezondheidspreventie en -zorg voor alle wereldburgers. De gezondheidssituatie van de wereldburgers is sterk verbeterd dankzij de kwaliteitsvolle gezondheidszorg met aandacht voor preventie en toegang tot zuiver drinkwater, voldoende, evenwichtige en gezonde voeding, basiseducatie, en betaalbare en gezonde woonruimten.

Woonzorgcentrum De Vliedberg in Brugge combineert moderne architectuur met een huiselijke sfeer. Architect: Gi

Gezondheidszorgsysteem - inspirerende voorbeelden

Zorg voor zorg

Met het vlaggenschipproject Flanders' Care wil de Vlaamse overheid de kwaliteit van zorg verhogen en de economie stimuleren door een doorgedreven innovatie in de zorgsector. Om innovatie en ondernemerschap te ondersteunen en te stimuleren, is het risicokapitaalfonds Flanders' Care Invest opgericht. In 2012 vindt de selectie plaats van minstens tien nieuwe demonstratieprojecten. Ook het Flanders' Care-label krijgt in 2012 een definitief kader. Belangrijke inhoudelijke thema's in 2012 zijn ICT in de zorg, werk maken van werk en het leeftijdsafhankelijke hulpmiddelenbeleid.

Ook op Europees vlak draagt Vlaanderen een steentje bij: er wordt voortgewerkt aan een intensievere samenwerking met de leidende Europese regio's in het domein. Vlaanderen is leadpartner in een project dat veertien Europese partners verenigt rond innovatie en ondernemerschap in de zorg.

<http://www.flanderscare.be/>

Het Vlaams actieplan voeding en beweging

Gezonde voeding en voldoende beweging zijn belangrijke voorwaarden voor een gezond leven. Zo voorkom je niet alleen chronische ziekten, je voelt je er ook beter door in je vel.

De gezondheidsdoelstelling voeding en beweging heeft als hoofddoelstelling "het realiseren van gezondheidswinst op bevolkingsniveau door een stijging van het aantal mensen dat voldoende fysiek actief is, evenwichtig eet en een gezond gewicht nastreeft".

Die hoofddoelstelling wordt opgesplitst in vijf concretere subdoelstellingen die gericht zijn op fysieke activiteit, sedentair gedrag, borstvoeding, evenwichtige voeding en gezond gewicht.

Het Vlaams actieplan bestaat op zijn beurt uit zes strategieën die richtinggevend zijn voor de settings en doelgroepen die bereikt moeten worden om de gezondheidsdoelstelling te realiseren. De zes strategieën zijn: binnen de lokale gemeenschap, bij kinderen en jongeren van nul tot achttien jaar, op school, bij de werkende bevolking, via de zorgverstrekkers en via informatie en communicatie. Concreet zijn er al verschillende acties opgestart die dat doel mee realiseren. Enkele voorbeelden:

'10.000 stappen' zet mensen aan om laagdrempelige fysieke activiteit in te passen in dagelijkse activiteiten; 'Tutti Frutti' biedt deelnemende leerlingen minstens één keer per week een stukje groente of fruit aan om samen in de klas op te eten; and 'Jobfit' streeft ernaar om meer bewegen en gezonde voeding aan te bieden op het werk door een geïntegreerde aanpak bij bedrijven. Meer informatie daarover vindt u op www.zorg-en-gezondheid.be.

7. Holistisch kennis- en leersysteem - visie

In 2050 vormt een holistisch kennis- en leersysteem de basis van onze samenleving. Een brede waaier van uiteenlopende soorten kennis, vaardigheden en attitudes geven alle Vlamingen de troeven om hun eigen leven in handen te nemen, en zich te ONTPLOOIEN. Het onderwijs helpt mee om dat te realiseren. Mensen leren de bekwaamheid tot samen leven, samen werken, relaties aangaan, omgaan met verlies, moeilijkheden en zingeving. Ze bouwen de nodige competenties op om duurzaam te handelen in een complexe samenleving. SYSTEEMDENKEN en ACTIECOMPETENTIE staan daarbij centraal. Jonge mensen worden opgeleid tot kritische bijdragers aan de maatschappij. Om in te spelen op de uitdagingen van 2050, worden er daarnaast ook meer personen in wetenschappelijke, technologische en innovatierichtingen opgeleid. Een goed samenspel tussen lager, secundair en hoger onderwijs draagt daartoe bij.

Kennis wordt gezien als een MAATSCHAPPELIJK gegeven waaraan overheden, kennisinstellingen, onderwijsinstellingen, bedrijven, socioculturele organisaties, milieuverenigingen en individuele burgers een creatieve en innovatieve bijdrage leveren.

De kennisontwikkeling wordt hoofdzakelijk gestuurd door het algemene belang en maatschappelijke behoeften en er wordt voldoende ruimte vrijgemaakt voor grensverleggend fundamenteel ONDERZOEK. Duurzame innovatie en technologische vernieuwing zijn gebaseerd op NIEUWE KENNIS. Het is immers niet voorspelbaar uit welke hoek innovaties in de verre toekomst zullen voortkomen.

De mogelijkheden om via geavanceerde technologie bij te dragen aan verduurzaming worden maximaal benut. Vlaanderen investeert in een eigen kennissysteem, maar vindt ook aansluiting bij de beste transnationale kennisnetwerken en draagt zorg voor KENNISUITWISSELING met en -overdracht aan andere regio's.

Inspirerende voorbeelden kennissysteem

Schone technologie

Cleantech staat voor 'clean technology' ofwel schone en zuivere technologie. Het is een verzamelnaam van producten, diensten en processen die het gebruik van onze natuurlijke hulpbronnen optimaliseren en de milieu-impact ervan minimaliseren. Cleantech spitst zich toe op vier specialisaties: groene energie, schoon transport en mobiliteit, duurzame materialen en gebouwen, en gezond water.

Op dit moment zijn er in Vlaanderen tientallen spelers (bedrijven, universiteiten, onderzoekscentra ...) actief in de sector. De voorbije jaren is echter gebleken dat er geen spontane coördinatie groeit. Daarom keurde het Vlaams Parlement op 5 oktober 2011 de oprichting van de vzw I-Cleantech goed. De vzw wil buitenlandse bedrijven en investeerders aantrekken en de eigen Vlaamse cleantechsector stimuleren.

Al spelend leren

Bij de actualisering van de vakoverschrijdende eindtermen voor het secundair onderwijs kreeg de context 'omgeving en duurzame ontwikkeling' met de bijbehorende eindtermen (kennis, vaardigheden en attitudes) een prominente plaats. Zo worden secundaire scholen sinds september 2010 uitgedaagd om de graadoverschrijdende eindtermen in samenhang vorm te geven, zodat jonge mensen handelingsbekwaam zijn om met de vragen en uitdagingen rond duurzaamheid om te gaan.

Om in teamverband binnen scholen, organisaties, verenigingen en instellingen een visie te ontwikkelen over Educatie voor Duurzame Ontwikkeling, werd op basis van de brochure 'Educatie voor Duurzame Ontwikkeling: de vlag en de lading' EDOMeN ontwikkeld in de vorm van een speelse gespreksmethodiek. Naast visieontwikkeling wordt via de methodiek nagedacht over de werking van de organisatie en er wordt een aanzet gegeven tot een heus actieplan voor Educatie voor Duurzame Ontwikkeling. www.ond.vlaanderen.be/dvo, www.lne.be/edo

Edomen is een speelse gespreksmethodiek rond duurzaamheid

8. Economische dimensie - visie

In 2050 evolueren Vlaanderen en de wereld naar een KOOLSTOFARME en GRONDSTOFARME, eco-efficiënte, kennisgedreven, sociaal, ecologisch en economisch competitieve* en rechtvaardige economie, met een lage werkloosheid, een hoge werkzaamheidsgraad en werkbaarheid, en VOLWAARDIGE jobs die voor de toekomstige generaties de welvaart en het welzijn op een hoog niveau garanderen. Op dit moment is onze economie al in transitie. Die tendens zal zich in de toekomst voortzetten. Er is een juiste BALANS tussen efficiëntie en veerkracht of flexibiliteit. Die ontwikkeling vindt plaats binnen de grenzen van het sociale en ecologische kader en met een mondiaal en Europees governancestelsel. De economie creëert waarden, kwaliteit, waardig werk en een rechtvaardige transitie op mondiaal vlak. ELKE PERSOON krijgt een kans en een plek om daaraan bij te dragen. Beslissingen en keuzes van de economische actoren (overheid, consumenten, bedrijven, banken) worden in 2050 gemaakt op basis van DUURZAAMHEIDSCRITERIA waarin elke economische actor zich kan vinden. Elke economische actor neemt op die manier zijn eigen deel van de verantwoordelijkheid op zich.

* Competitief houdt in dat ernaar gestreefd wordt om zich (als organisatie/instelling/bedrijf) voortdurend te verbeteren in relatie met de andere. Dat veronderstelt een doorgedreven samenwerking waarin iedereen zijn eigen specialisme heeft.

De Vlaamse overheid stimuleert de verduurzaming van bedrijventerreinen. Bedrijventerrein 'de Basis' van Kamp C, het centrum voor duurzaam wonen en bouwen van de provincie Antwerpen, kwam tot stand met steun van de provincie Antwerpen, EFRO en de Vlaamse overheid. De ecobedrijvenzone is volledig gebouwd volgens de fundamentele principes van duurzaam bouwen.
Architect: TV stramien - IRS

Economische dimensie - inspirerende voorbeelden

Inspiratie voor MVO

Door maatschappelijk verantwoord te ondernemen dragen organisaties en bedrijven bij tot een duurzame ontwikkeling. MVO is een continu verbeteringsproces, waarbij ondernemingen vrijwillig economische, milieu- en sociale overwegingen in de hele bedrijfsvoering opnemen. Overleg met de stakeholders van de onderneming (werknemers, klanten, leveranciers, buurtbewoners, ngo's) maakt integraal deel uit van dat proces.

Met MVO Vlaanderen wil de Vlaamse overheid inspireren en informeren over maatschappelijk verantwoord ondernemen, via een praktische, gebruiksvriendelijke website met een focus op het 'doen'. Interviews, columns, maar ook instrumenten en praktijkvoorbeelden moeten organisaties en bedrijven van alle soorten ertoe aanzetten om werk te maken van MVO. Ook offline timmert MVO Vlaanderen aan de weg, met als doelstelling meer zichtbaarheid te geven aan MVO en een antwoord te bieden op de behoeften op het terrein. Via partnerschappen met andere initiatieven wil de Vlaamse overheid de komende jaren een maximale hefboom creëren om Vlaamse bedrijven en organisaties te verduurzamen.

www.mvovlaanderen.be

Samen vorm geven aan de economie van de toekomst

Het Nieuw Industrieel Beleid (NIB) moet onze economie innovatiever, groener en sociaal sterker te maken. De centrale gedachte is dat een ambitieus toekomstproject dat inwerkt op de structuur van onze economie zelf, alleen kan slagen als het gestuwd is door innovatieve voortrekkers en tegelijkertijd een breed maatschappelijk draagvlak heeft.

In de 'Fabriek van de Toekomst' staan competitiviteit en productiviteit centraal, in eerste instantie in de sector van de duurzame chemie. De tweede pijler is het industriële innovatiebeleid dat de economie moet omvormen tot nieuwe, duurzame groeimarkten. Een flankerend industrieel beleid heeft tot doel de kosten van lonen en energie te beheersen en de economie verder te vergroenen via efficiënter gebruik van natuurlijke hulpbronnen. www.ewi-vlaanderen.be/ewi/wat-doen-we/programmas-subsidies/industrieel-beleid/nieuw-industrieel-beleid

De Vlaamse overheid geeft ondersteuning aan vijf strategische investerings- en opleidingsprojecten voor een totaal subsidiebedrag van 4,6 miljoen euro. Een van hen is de nv Van Gansewinkel die een strategische investeringssteun van bijna 900.000 euro krijgt toegekend. De investeringen sluiten aan bij de strategie van de onderneming om te evolueren van een afvalinzamelaar naar een duurzame afvaldienstverlener en grondstoffen en- energieleverancier.

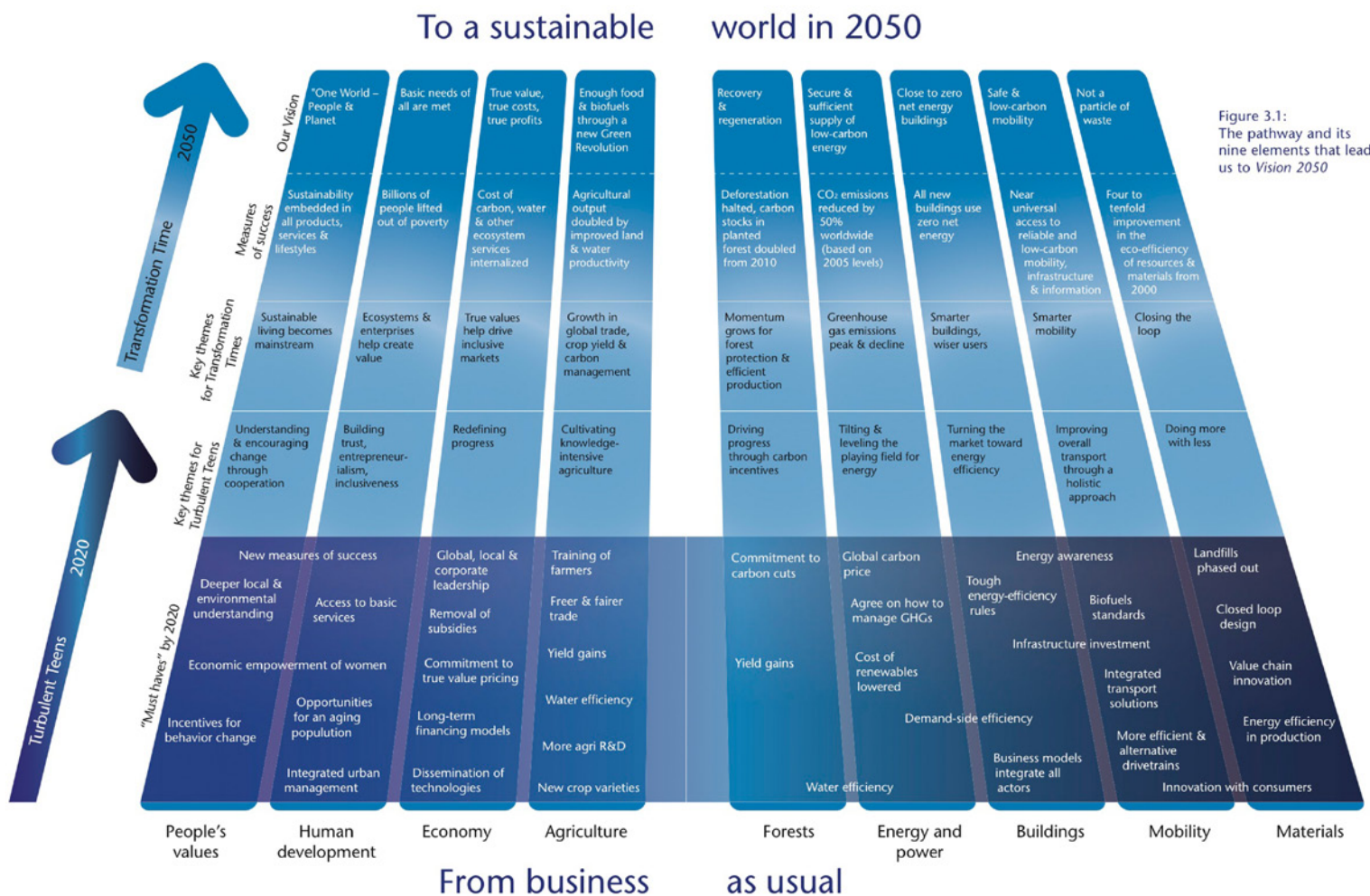

Figure 3.1:
The pathway and its
nine elements that lead
us to Vision 2050

Bedrijven gaan voor duurzaamheid

Ook de World Business Council on Sustainable Development (WBCSD) heeft een visie opge maakt voor de toekomst. Wereldwijd zijn hon derden bedrijven de dialoog aangegaan over de vraag hoe we in 2050 goed kunnen leven binnen de limieten van de planeet met 9 miljoen mensen. De conclusie? In de uitdagingen die ons wachten, liggen mogelijkheden voor uiteenlopende secto ren voor het grijpen. Veel van de kennis en mid delen, zo zeggen de bedrijven, hebben we nu al in handen. Wat we nu moeten doen, is versnellen, verbreden en hiaten opvullen. Dat kan alleen als de markt de sociale en milieukosten weerspiegelt

en als bedrijven, overheden, het middenveld en burgerorganisaties op een nieuwe manier samen werken aan integrale oplossingen. Bedrijfsleiders en sectororganisaties moeten de bedrijven hel pen leiden naar nieuwe bedrijven anno 2050: be drijven die via hun corebusiness de maatschappij helpen om de werelduitdagingen te realiseren. Bedrijven in 2050 hebben een transformatie achter de rug, zowel intern als marktgericht. De overblijvende bedrijven zijn meer flexibel, meer aangepast aan het samenwerken met andere be drijven en partners, en meer bedreven om in te spelen op vlugge veranderingen op alle fronten.

Bhutan meet bruto nationaal geluk

Het bruto nationaal product (bnp) schiet tekort als indicator van vooruitgang. Het bergstaatje Bhutan heeft daar iets op gevonden: niet het bnp staat er centraal, maar het bng: bruto nationaal geluk.

Het bng meet het welzijn van het volk op basis van hun gevoel goed bestuurd te worden, hun relatie met de omgeving, voldoening over het tempo van de economische ontwikkeling, en het gevoel dat ze er cultureel en nationaal thuishoren.

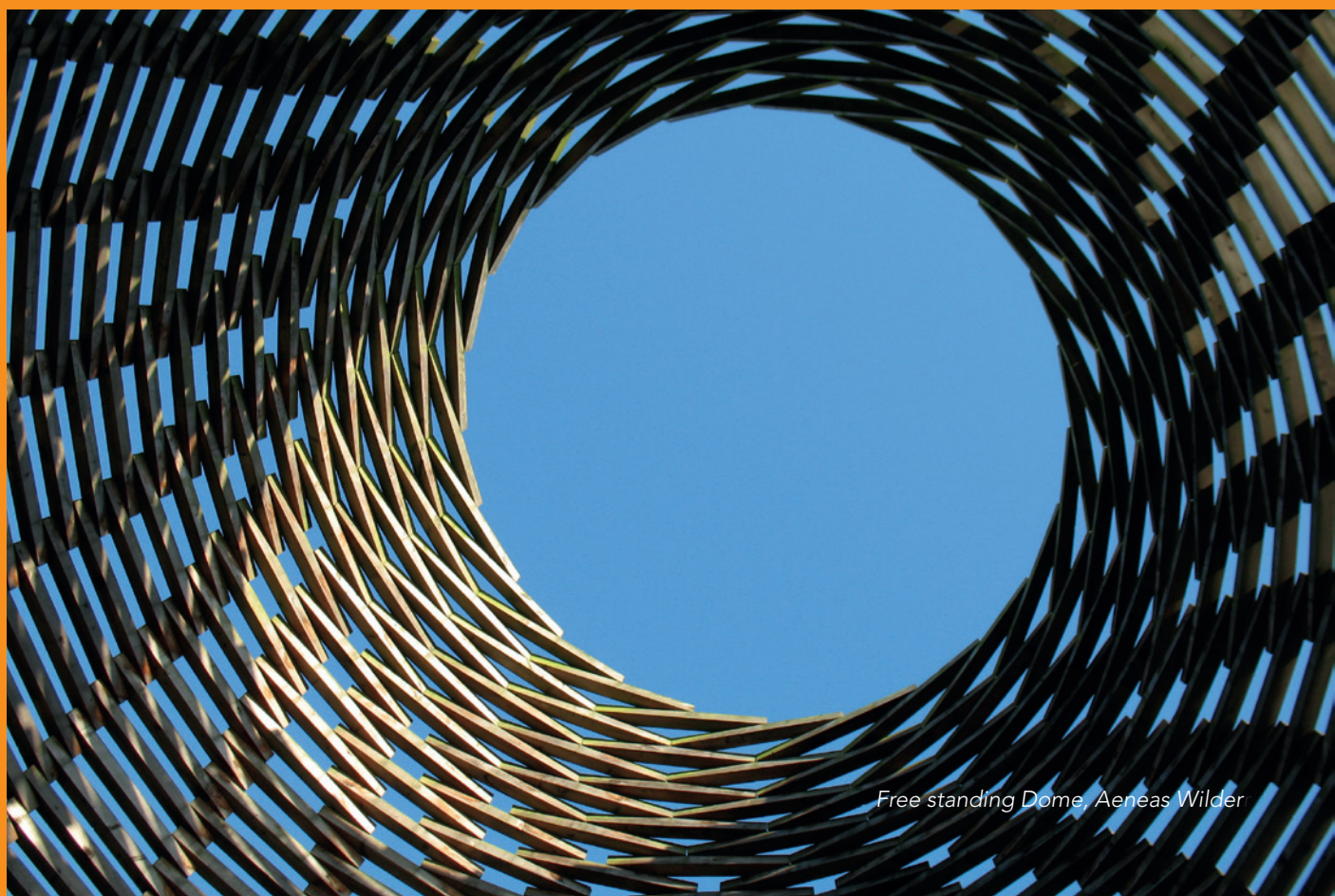
Vandaag bepaalt de Bhutaanse grondwet dat overheidsprogramma's – van landbouw over transport tot buitenlandse handel – niet beoordeeld moeten worden op basis van wat ze aan economische winst opleveren, maar op basis van wat ze bijdragen aan geluk.

Een gelukkige samenleving heeft volgens het systeem vier pilaren: economie, cultuur, milieu en goed bestuur. Die worden weer opgesplitst in negen domeinen: psychologisch welzijn, ecologie, gezondheid, onderwijs, cultuur, levensstandaarden, omgang met het begrip tijd, gemeenschapsvitaliteit en goed bestuur. Het Bhutaanse idee krijgt alvast navolging: ondertussen zijn onder meer Canada, Frankrijk en Groot-Brittannië aan de slag met het bruto nationaal geluk.

9. Sociaal-culturele ontwikkeling - visie

In 2050 is de sociale ontwikkeling van en de zorg voor mensen een prioriteit. De culturele ontwikkeling is daarmee onlosmakelijk verbonden. Daarbij worden kansen geboden, ongeacht geslacht, seksuele geaardheid, handicap of gezondheidstoestand, afkomst of etnische of nationale afstamming, ras, huidskleur, geloof of levensbeschouwing en leeftijd. IEDEREEN heeft recht op een waardig bestaan en moet kunnen deelnemen aan het maatschappelijke en culturele leven. Alle transities hebben aandacht voor sociale rechtvaardigheid en inclusie. Dat uit zich onder andere in het wegwerken van armoede en de kloof tussen arm en rijk, in afwezigheid van directe of indirecte discriminatie en in een veel kleinere sociale kwetsbaarheid op mondiaal niveau. Respect voor en solidariteit tussen mensen worden behouden en versterkt. Welvaart wordt herverdeeld voor MEER WELZIJN. Sociale aspecten van werkgelegenheid, zoals waardig werk en competentieverruiming, worden gewaarborgd. Het bewaken van het noodzakelijke evenwicht tussen individuele vrijheid en collectieve verantwoordelijkheid is een taak voor alle maatschappelijke actoren. Om zo'n systeem van kansen te waarborgen, is de maximale ontplooiing van ieders talenten en de inbedding ervan in sterke en ondersteunende SOCIALE NETWERKEN een noodzakelijke voorwaarde. Er is aandacht voor kwetsbare groepen door middel van vormingen, bewustmaking, empowerment, beleidsparticipatie, maar ook in de vorm van maatschappelijke sensibilisatie en beeldvorming.

Free standing Dome, Aeneas Wilder

Socioculturele dimensie - inspirerende voorbeelden

Ecocultuur als opstap voor een transitie naar een duurzame maatschappij

Om de transitie naar een duurzame samenleving mogelijk te maken, speelt cultuur een cruciale rol: zowel het individuele handelen als de systemische onderbouw van onze samenleving ontleen hun betekenis aan verbeelding, een gedeelde horizon en een gemeenschappelijk waarde kader, drie elementen die we ook terugvinden bij cultuur. Cultuur heeft een sterk mobiliserend karakter en kan bruggen slaan. Bovendien liggen verbeelding, inspiratie en creativiteit - sleutels voor verandering - in het hart van cultuur. Voor kunstenaars is verbeelding vrijheid claimen en experimenten opzetten.

De cultuursector heeft een visietekst opgemaakt over die rol van cultuur in de transitie naar rechtvaardige duurzaamheid en de stappen die zij hiertoe wil leveren. Zo wil de sector in 2020 CO2-bewust werken. Samenwerking tussen de verschillende subsectoren (kunsten, erfgoed, vormingswerk...) en met andere sectoren moet de basis vormen voor verdere acties en activiteiten, onder andere via experimenten. <http://www.bamart.be/>

Cultuur en klimaat

Hoe kan de kunstenwereld omgaan met de klimaatverandering? Het project Jonge Sla helpt kunstenaars en kunstorganisaties oplossingen te bedenken voor ecologische uitdagingen. Om de overgang naar een duurzame kunstenpraktijk te maken, biedt Jonge Sla praktische instrumenten op maat van de kunstensector. Daarvoor wordt nauw samengewerkt met kunstenaars en organisaties. Op de website staan gebruiksvriendelijke checklists die helpen om de eigen praktijk door te lichten. Er zijn afzonderlijke checklists voor kunstenpraktijk, organisatie en gebouw. Je vindt er ook 'goede praktijken' uit de sector die als inspiratie kunnen dienen. Een aantal kunstorganisaties heeft de voorbije jaren trajecten opgezet rond milieuzorg, waarbij interessante en creatieve oplossingen bedacht zijn. Jonge Sla wil de sector aansporen om die goede praktijken te delen. Tot september 2012 wordt ook begeleiding op maat aangeboden in verschillende formules, aangepast aan de diversiteit van de kunstenpraktijk. www.jongesla.be

Levenslang wonen

Bij 'levenslang wonen' wordt de nodige hulp- en dienstverlening geïntegreerd in de bestaande ruimte zodat mensen, vooral ouderen, niet hoeven te verhuizen door hun zorgbehoefte.

Ook bij de assistentiewoningen wordt er rekening gehouden met de groeiende zorgbehoefte van ouderen. Terwijl de vroegere serviceflats alleen bedoeld waren voor valide ouderen, kunnen ouderen bij een grotere zorgbehoefte in een assistentiewoning blijven wonen. Er zijn ook nog andere nieuwe woonconcepten gepland voor mensen met een zorgvraag, zoals zorghotels en woonzorgnetwerken.

Armoede

Er is voor het eerst sinds 2005 opnieuw een stijging van de armoede in Vlaanderen.

Het Vlaamse Actieplan Armoedebestrijding, het Permanent Armoedeoverleg en de aanstelling van een minister die bevoegd is voor de coördinatie van het armoedebestrijdingsbeleid, zijn de instrumenten voor een samenhangend beleid. Het Vlaamse Actieplan Armoedebestrijding bevat een overzicht van alle maatregelen die in de verschillende beleidsdomeinen worden genomen.

In hetzelfde kader is een actieprogramma ter bestrijding van kinderarmoede opgesteld, na overleg met buitenlandse experts om innoverende voorstellen te ontwikkelen. Er zal ook werk gemaakt worden van de oprichting van het eerste Vlaams Armoedesteunpunt.

10. Ecologische dimensie - visie

De ecologische draagkracht van de aarde is eindig. Als ze wordt overschreden, zullen ook de economie en het menselijk welzijn sterk achteruitgaan. In 2050 is de kwaliteit van de leefomgeving in Vlaanderen zodanig gunstig geëvolueerd dat de risico's voor de natuur, het klimaat en de menselijke gezondheid tot een minimum zijn beperkt en dat er wordt geproduceerd en geconsumeerd binnen de capaciteit van de aarde. Daarbij is rekening gehouden met de meest kwetsbare groepen in de samenleving, vanuit de zorg voor het behoud van de integriteit van de ecosystemen. Het gaat om meer dan ZUIVER water, zuivere lucht en een zuivere bodem, een kwaliteitsvolle natuur of de inperking van geluids- en geurhinder. Het gaat ook om de waarde die aan de omgeving wordt gehecht voor gebruik en BELEVING met het oog op de toekomst.

In 2050 wordt de biodiversiteit gewaardeerd, beschermd, hersteld en verstandig gebruikt, zodat de ecosysteemdiensten in stand worden gehouden en de planeet gezond blijft. De toestand van KRITISCHE SOORTEN en soortengroepen is verbeterd. De grootte en samenhang van habitats zijn toegenomen voor alle inheemse soorten. De ecosystemen zijn erop vooruitgegaan. Iedereen kan beschikken over een BASIS-LEEFKWALITEIT en een basisomgevingskwaliteit in zijn directe omgeving. In 2050 worden alle beslissingen over voedsel, energie, wonen en bouwen, materialen en economie genomen met inachtneming van de klimaat- en milieu-impact en socioculturele aspecten. Er is geen systematische AFWENTELING van negatieve milieu-impact op andere landen of regio's.

Fab Tree Town, futuristisch beeld van een 'boomstad' van Planetary ONE
www.planetaryone.com

Ecologische dimensie - inspirerende voorbeelden

Milieubeleidsplan 4

Zoals aangegeven in het Pact 2020, wil Vlaanderen tegen 2020 ook op ecologisch vlak tot de allerbeste Europese regio's behoren. Om die doelstelling te bereiken, moet het milieubeleid een antwoord vinden op heel wat verschillende uitdagingen. Die uitdagingen worden in het Milieubeleidsplan 2011-2015 (MINA-plan 4) beschreven. Het Milieubeleidsplan bepaalt de hoofdlijnen van het milieubeleid dat door het Vlaamse Gewest, en ook door de provincies en gemeenten in aangelegenheden van gewestelijk belang, moet worden gevoerd. Naast een schets van de context is in het plan een evenwaardige plaats toebedeeld aan de langetermijndoelstellingen, de overheidsinterne engagementen, de plandoelstellingen, de milieuthema's en ten slotte de maatregelenpakketten. www.milieubeleidsplan.be

Ecologisch bermbeheer

Een groot aantal planten- en diersoorten worden zeldzamer of zijn bedreigd. Natuurbeheer is meer dan het beheer van geïsoleerde natuurreservaten. Bermen zijn uitermate belangrijk voor de versnipperde natuur in Vlaanderen. Alleen al door hun oppervlakte: ze beslaan vele tienduizenden hectaren. In landbouw- en woongebieden zijn bermen vaak nog de enige uitwijkplaats voor planten en dieren. Het is cruciaal om bermen op een ecologische maar veilige en onderhoudsvriendelijke manier te beheren en op die manier de verkeerstechnische en milieufunctie te integreren. De brochure "Ecologisch bermbeheer" van de Vlaamse overheid bevat praktische richtlijnen en handvatten om het beheer van bermen op een ecologische en natuurtechnische manier te plannen en uit te voeren. <http://www.lne.be/themas/milieu-en-infrastructuur>

De Vlaming leeft op grote voet

De gemiddelde Vlaming heeft een ecologische voetafdruk van 6,3, die 5 keer zo groot is als de biocapaciteit die voor hem beschikbaar is (6,3 gha ten opzichte van 1,3 gha). Als elke wereldburger het consumptiepatroon van de Vlaming zou aannemen, hebben we 3,5 planeten nodig. De Vlaamse voetafdruk is voornamelijk energiegebonden (53%). In de consumptieactiviteiten van huishoudens hebben voeding (44%), huisvesting (28%) en personenvervoer (11%) de grootste impact.

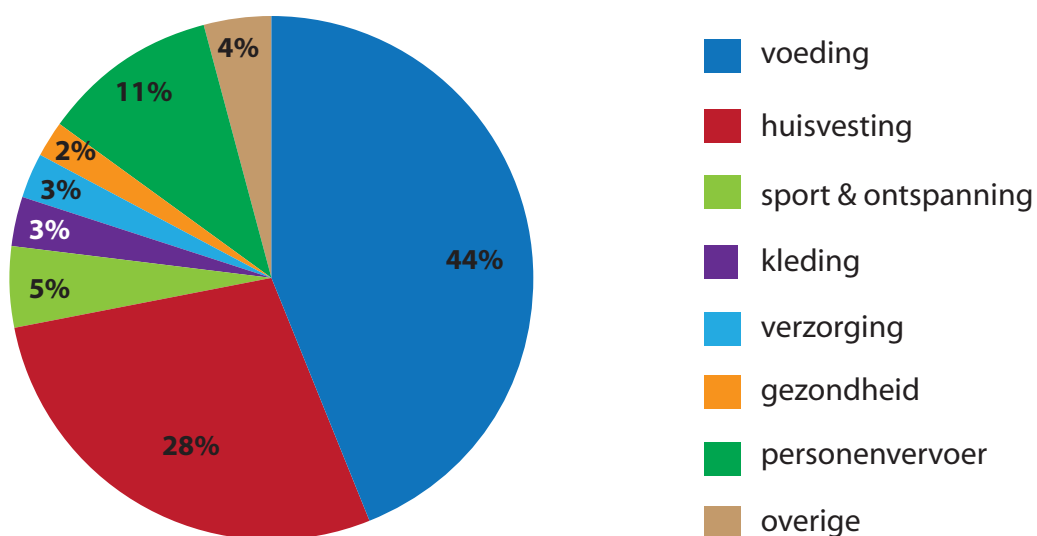
*voeding: op basis van Vlaamse cijfers kan 83% van de voetafdruk van voeding gekoppeld worden aan de productie van voedingswaren. Vlees is met 36% de voedingscategorie die het grootste aandeel heeft, gevolgd door melkproducten (11%).

*energie: ruim 50% van de ecologische voetafdruk van huisvesting zit in het energieverbruik van een woning.

*mobiliteit: 11% van de ecologische voetafdruk van de Vlaming komt van personenvervoer. Het dagelijkse vervoer met de auto neemt daarvan nagenoeg 80% in beslag. Tegelijkertijd bedraagt passagiersvervoer 15% tot 35% van de totale milieu-impact door private consumptie, met ook hier weer een belangrijk aandeel voor de auto.

Ecologische voetafdruk van de consumptie van Vlaamse huishoudens

11. Internationale dimensie - visie

In 2050 is het volledige Vlaamse beleid geënt op het principe van een eerlijke wereld. Ontwikkelingssamenwerking is niet meer nodig: de donor-ontvangerrelatie is omgevormd tot samenwerking die gestoeld is op GELIJKWAARDIGHEID en uitwisseling. Het Vlaamse internationale beleid is gebaseerd op dialoog met de partnerlanden. Er is EERLIJKE HANDEL. Het voedsel- en landbouwbeleid is afgestemd op de behoeften op lokaal en internationaal niveau. We zijn gekomen tot een herverdeling van materiële welvaart binnen de draagkracht van de aarde. Er zijn STERKE, gedragen internationale INSTELLINGEN die de basis leggen voor een eerlijke wereld, en die sterke internationale normen uitwerken, die gerespecteerd en gehandhaafd worden. Vlaanderen implementeert die normen en werkt actief mee aan de totstandkoming ervan. Armoede en honger zijn uitgebannen. Iedereen heeft toegang tot basiseducatie, waardig werk, kwaliteitsvolle gezondheidszorg en zuiver drinkwater, tot hernieuwbare en milieuvriendelijke energiebronnen, duurzame mobiliteit, voldoende evenwichtige en gezonde voeding. En iedereen heeft de mogelijkheid om te beschikken over een betaalbare en toegankelijke woonruimte.

*"Door kennis te delen
wordt ze niet verdeeld,
maar vermenigvuldigd.
Internationale
ontwikkelingshulp zou
steeds meer de vorm
van vrijwillige en actieve
kennisdeling moeten
aannemen, in combinatie
met kleine leningen."
(Herman Daly, Amerikaans
ecologisch econoom en
hoogleraar)*

International dimension - best practices

Wereldconferentie voor Duurzame Ontwikkeling (Rio+20)

Twintig jaar na de baanbrekende Conferentie voor Milieu en Ontwikkeling in Rio De Janeiro in 1992 werd in 2012 opnieuw een Wereldconferentie voor Duurzame Ontwikkeling georganiseerd. Op de top in 1992 werden historische internationale afspraken gemaakt over het herdenken van de economische groei, meer sociale gelijkheid en milieubescherming. Ook het klimaatverdrag en het biodiversiteitsverdrag werden er goedgekeurd. De Conferentie van Rio was een mijlpaal voor duurzame ontwikkeling. Het begrip 'duurzame ontwikkeling' – met zijn geïntegreerde, globale en langetermijnbenadering – vond ingang. Dialoog met stakeholders, een langetermijnperspectief en een transitieaanpak zijn vereisten om de uitdagingen aan te gaan.

Rio+20 werd gehouden om het politieke engagement voor duurzame ontwikkeling te herbevestigen. Daar werd alvast aan tegemoet gekomen.

Verdere resultaten zijn een proces voor de ontwikkeling van duurzame ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's) die vanaf 2015 hét mondiale referentiekader moeten vormen voor zowel de ontwikkeling, als de milieu en sociaal-economische agenda's en een upgrade van duurzame ontwikkeling binnen het VN systeem. Zo werd er besloten om een forum in het leven te roepen waar regeringsleiders op regelmatige basis gaan samenzitten om duurzame ontwikkeling op te volgen en te stimuleren.

Eerder dan een eindpunt werd Rio+20 vooral een lanceringplatform voor belangrijke processen inzake SDG's, institutionele hervormingen en financiering;

Binnen enkele thema's die besproken werden is er echter wel sterke taal onderhandeld, onder andere over steden, gender, onderwijs, oceanen...

Arbeids- en milieunormen in de ontwikkelingssamenwerking

De Vlaamse Regering ijvert voor een ruimere toepassing van fundamentele arbeids- en milieunormen, met het oog op een eerlijkere internationale concurrentie. Onder meer in de samenwerking met de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) is dat een bijzonder aandachtspunt. Het IAO-trustfonds, waarvoor de Vlaamse overheid tweejaarlijks 900.000 euro reserveert, is geografisch gericht op opkomende economieën en de partnerlanden van de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking en zet thematisch in op arbeids- en milieunormen en sociale dialoog. In 2011 werd vanuit het IAO-trustfonds ingezet op het aanpakken van risicofactoren voor slavernij in India, het terugdringen van dwangarbeid en het genereren van groene jobs in Brazilië, en het stimuleren van waardig werk in de Zuid-Afrikaanse transportsector.

12. Visie institutionele dimensie

In 2050 zijn er op internationaal niveau sterke, gedragen internationale instellingen die de basis leggen voor een eerlijke wereld en die sterke internationale normen uitwerken. Het politieke systeem is TRANSPARANT en is gebaseerd op dialoog en samenwerking. De Vlaamse overheid zelf is een slagkrachtige en lerende organisatie met voldoende capaciteit om zich inhoudelijk en procesmatig te profileren en een VOORTREKKERSROL te vervullen. Het Vlaamse beleid is gestoeld op de principes van duurzame ontwikkeling. De besluitvorming is transparant en wordt gebaseerd op de beschikbare kennis. Transparantie heeft te maken met een open overheidsstructuur. De overheid geeft en krijgt vertrouwen. GEDEELDE VERANTWOORDELIJKHEID van publieke civiele marktactoren is ingeburgerd. Alle maatschappelijke actoren nemen hun verantwoordelijkheid. Er wordt samengewerkt rond de belangrijkste knelpunten en coproductie en cocreatie zijn de norm om problemen op te lossen. Er is ruimte voor horizontale werkwijzen en sociale LEERPROCESSEN. De inspanningen, de creativiteit en het innoverende vermogen van bedrijven, socioculturele organisaties, milieuverenigingen, burgers en kennisinstellingen worden maximaal gewaardeerd en aangemoedigd. Die gedeelde verantwoordelijkheid is gefundeerd op afstemming, eerlijkheid, vertrouwen, openheid en toegankelijkheid.

"Het vergt moed om te kiezen voor de duurzaamste oplossingen, voor oplossingen die de toekomst, de welvaart en het welzijn van onze regio veilig stellen. We moeten het bestuur van Vlaanderen durven te herdenken, onszelf confronteren met wat beter, sneller en doeltreffender kan."
(Kris Peeters, Vlaams Minister-President)

Dagen van de Duurzame Maaltijd
van 10 tot 14 oktober

Wat staat op het bord?

Programma: Duurzame Maaltijden, Quiz, Diner, Stadswandeling, Vlees 2.0, Opendeurdag, etc.

Het volledige programma vindt u op www.vlaanderen.be/duurzame

Inspirerende voorbeelden institutionele dimensie

De overheid als voorbeeldconsument en -producent

De Vlaamse overheid gaat elke dag een stapje verder op weg naar duurzaamheid. Ook in haar eigen organisatie en werkzaamheden. Bij aankopen wordt bijvoorbeeld steeds meer rekening gehouden met milieucriteria en sociaal-ethische criteria, bijvoorbeeld catering met biologische en seizoensgebonden producten, aankoop van milieuvriendelijke voertuigen, drukken met vegetale inkt op gerecycleerd papier en het inschakelen van kansengroepen bij de uitvoering van opdrachten. Voor de eigen gebouwen, scholen en kantoren is er een handleiding voor duurzaamheid, het personeel gaat 'anders werken' en er zijn streefcijfers voor tewerkstelling van kansengroepen. In haar beleid en dienstverlening werkt de Vlaamse overheid, onder de vlag van Vlaanderen in Actie, aan een slagkrachtige overheid. Het duurzaam optreden van de Vlaamse overheid is daarin één van de sleutelprojecten. Dit betekent ook dat de overheid in het streven naar een voortdurende verbetering ook haar rol als producent van diensten herbekijkt. Die overheidsdiensten moeten doeltreffend, efficiënt en kwaliteitsvol zijn en dus ook duurzaam.

Het is de ambitie van de Vlaamse Regering om tegen 2020 100% duurzame overheidsopdrachten te plaatsen. Het Vlaams Actieplan Duurzame Overheidsopdrachten bevat een stappenplan, om het aankoopbeleid van de Vlaamse overheid te verduurzamen. Een helpdesk duurzame overheidsopdrachten biedt als gecentraliseerd aanspreekpunt antwoord op concrete vragen en verleent hulp bij het integreren

Duurzaamheid
2011

morgen
menu

Debatlunch, Film, Sneukeltocht,
Infomarkt, Ecodriving, Lezingen ...

u op: www.vlaamsedagdo.be

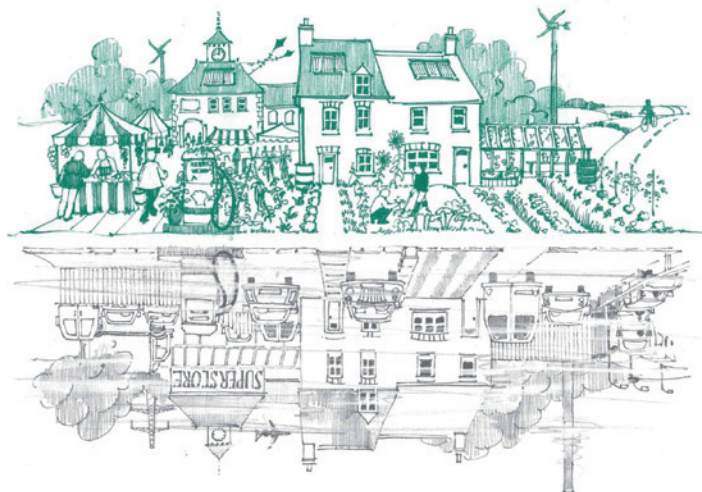
Duurzame ontwikkeling in de kijker op het werk

Om de Vlaamse ambtenaren te informeren en te sensibiliseren, worden elk jaar een of meer Dagen van de Duurzame Ontwikkeling georganiseerd. Tijdens die dagen kon al geproefd worden van duurzame maaltijden, theatervoorstellingen door kansarmen, tentoonstellingen met gerecycleerd materiaal, een quiz, lezingen over het voedsel van de toekomst, een inleefparcours voor mindervaliden, een modeshow van duurzaam textiel en tal van andere ludieke maar leerrijke activiteiten. Elk jaar staat een ander thema in de kijker. In 2011 draaiden de Dagen van de Duurzame Ontwikkeling rond duurzame voeding.

Steden in transitie

Ook de steden zetten hun beste beentje voor. Veel steden maken toekomstvisies op, of voeren een lokaal transitieproces. Heel wat Vlaamse burgemeesters hebben het Burgemeesterconvenant, of Convenant of Mayors, ondertekend. Zo engageren ze hun stad of gemeente om werk te maken van het klimaat en op lange termijn ambitieuze doelstellingen na te streven. Leuven heeft de ambitie in 2030 een klimaatneutrale stad zijn; Gent en Antwerpen mikken op 2050. Limburg gaat nog verder en wil met de steun van de gemeentebesturen tegen 2020 als provincie volledig CO₂-neutraal zijn. Hiervoor helpt ze de deelnemende gemeenten bij het opmaken van een eigen klimaatplan. Antwerpen plaatst de klimaatambitie in een duurzaamheidsverhaal dat gestalte krijgt in het Forum Duurzame Stad.

De Vlaamse overheid ondersteunt de steden onder andere via de stadscontracten en stadsvernieuwingsprojecten, waarbij duurzaamheid een centrale plaats inneemt.

Ook van onderuit worden initiatieven ontplooid. Zo vinden geëngageerde burgers elkaar in Transitie-steden en -dorpen. Ze gaan in eigen stad of dorp samen aan de slag met buurtprojecten en workshops rond gedeelde moestuinen, spullen herstellen, alternatieve betaalmethoden, enzovoort, om samen de transitie te maken naar een duurzame leefomgeving.

*Met steun van de Vlaamse overheid wordt in Antwerpen een gesloten enclave van een voormalig militair hospitaal tegen 2015 omgevormd tot een nieuw, groen en open stadsdeel. NV Militair Hospitaal Antwerpen.
Architect: Beel & Achtergael Architecten*

Beleidsplan Ruimte

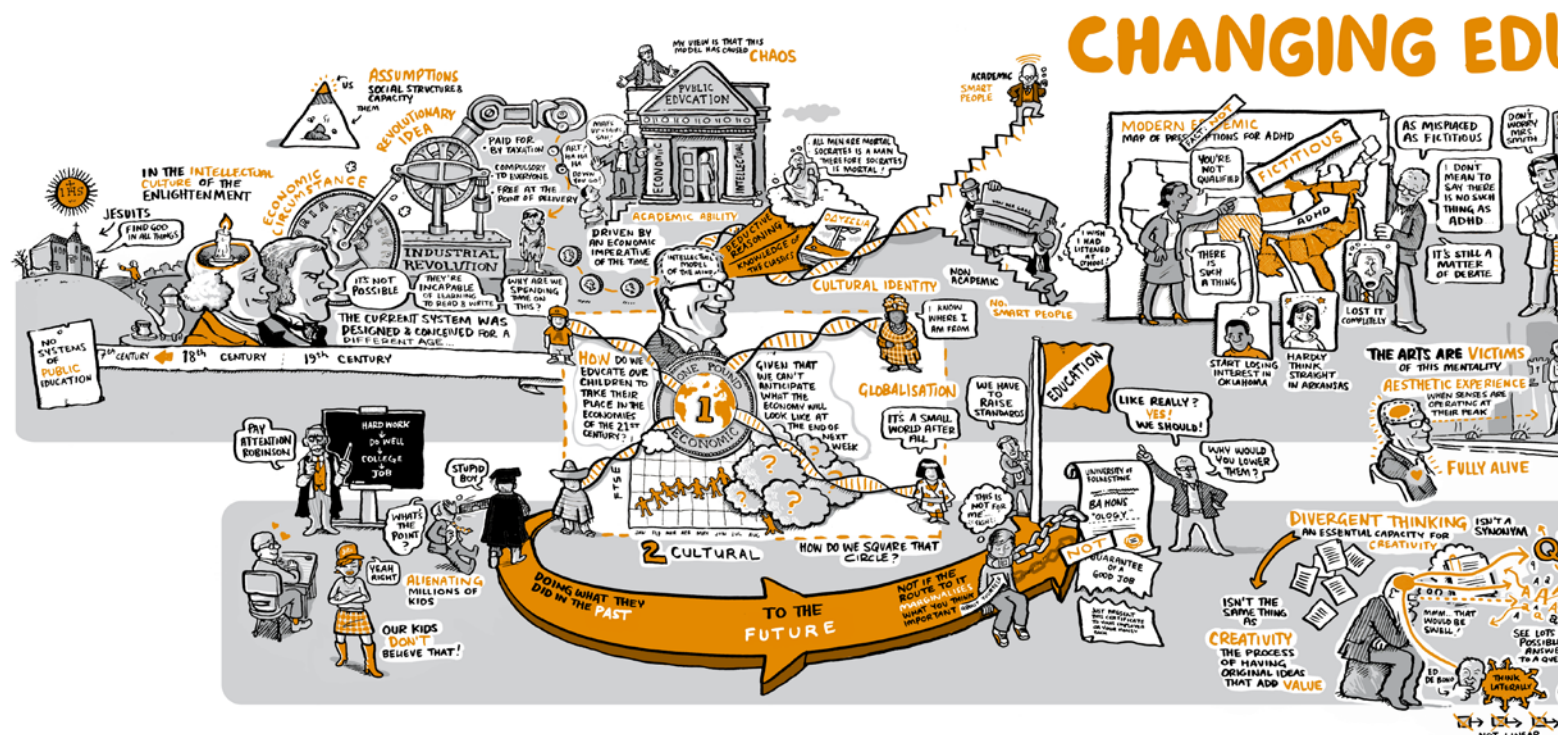
Het Vlaanderen van morgen maken we vandaag. Een goed ruimtelijk beleid houdt Vlaanderen draaiend. Het zorgt voor opwaardering van de steden en behoud van open ruimte, helpt bedrijven meespelen op wereldschaal, en maakt ons leven aangener door bij te dragen aan goede woon- en leefomgevingen. Daarom ging de Vlaamse overheid in 2011 van start met de opmaak van een Beleidsplan Ruimte Vlaanderen.

Hoe willen we dat Vlaanderen er over dertig jaar uitziet? Hoe willen we wonen? Hoe voorkomen we dat de files nog groeien? Houden we de voeten droog? Kunnen we natuur nog nieuwe kansen geven? Waar gaan we boeren? Het is maar een kleine greep uit de vele vragen die het Beleidsplan Ruimte moet beantwoorden. De Vlaamse overheid wil die vragen beantwoorden in partnerschap met iedereen die met de ruimte in Vlaanderen te maken krijgt: van de verschillende Vlaamse beleidsdomeinen tot en met de burger. Een participatief traject moet in 2014 tot een ontwerp van plan leiden voor de organisatie van de ruimte in Vlaanderen, met het vizier gericht op een duurzame toekomst. www.beleidsplanruimte.be

De publiekscampagne 'Ruimte voor Morgen' was het startschot voor het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen

De Vlaamse Strategie Duurzame ontwikkeling: van visie en doelstellingen naar actie

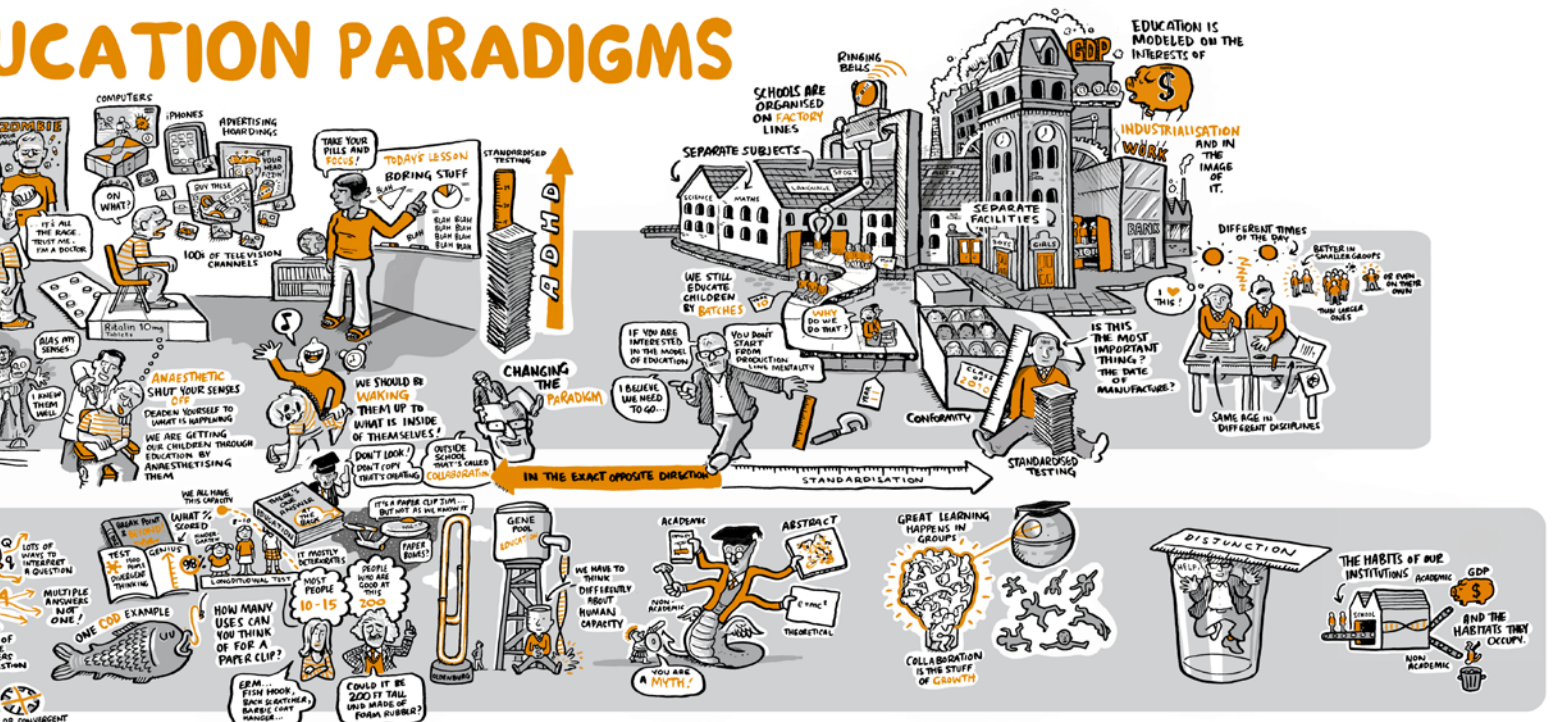
Een gemeenschappelijke visie is een belangrijke eerste stap, maar om ze te realiseren, heeft Vlaanderen een strategie nodig die de visie vertaalt in doelstellingen op kortere termijn. Daarom is de Vlaamse strategie voor duurzame ontwikkeling zo belangrijk. Ze verbindt de langetermijnvisie met doelstellingen op korte en middellange termijn, schuift acties naar voren, en geeft beleidsprioriteiten aan waarvoor de hele Vlaamse overheid het engagement aangaat om ze te verwezenlijken. Daarbij worden ook dwarsverbanden gelegd tussen de verschillende systemen en dimensies. Als tussentijdse doelstellingen zijn engagementen opgenomen die Vlaanderen heeft genomen in onder meer het Pact 2020, het regeerakkoord, de Europese Strategie voor Duurzame Ontwikkeling en Europa 2020.

Daarna komen de acties aan bod die opgenomen zijn in de Vlaamse Strategie duurzame ontwikkeling.

De inspirerende voorbeelden in deze brochure illustreren het Vlaamse beleid. In de tabellen op de volgende pagina's vindt u een overzicht van het volledige pakket van doelstellingen en acties die opgenomen zijn in de Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling. Veel doelstellingen laten zich niet zomaar in één hokje duwen – een intrinsiek kenmerk van duurzame ontwikkeling – maar voor de overzichtelijkheid hebben ze allemaal een plaats gekregen. De volledige tekst vindt u op www.vlaanderen.be/do

*“Actie is de fundamentele sleutel tot alle succes.”
(Pablo Picasso)*

EDUCATION PARADIGMS

	WONEN & BOUWEN	MATERIALEN	ENERGIE	MOBILITEIT
Visie	wonen in een kwalitatief hoogstaande omgeving	bewust produceren en consumeren in gesloten kringlopen	rationeel gebruikmaken van voornamelijk hernieuwbare energie	efficiënt verplaatsen met lage impact op mens en milieu
Doelstellingen op lange termijn	wijken en steden zijn levendig en hebben een goede cohesie; privaat en publiek ruimtegebruik zijn in balans	integraal materialenbeheer staat centraal en talrijke kringlopen zijn gesloten	Vlaanderen maakt maximaal gebruik van hernieuwbare energiebronnen	iedereen heeft betaalbare toegang tot efficiënte en veilige mobiliteit
	ontwerpen hebben oog voor functionaliteit, ruimtegebruik en architecturale uitstraling, en spelen in op de veranderende omgeving	we produceren en consumeren op een doordachte manier	rationeel energiegebruik is de norm; de energievraag is gedaald en wordt rechtvaardig beantwoord	de negatieve effecten van onze verplaatsingen op milieu en gezondheid zijn zo veel mogelijk beperkt
	de leefomgeving is comfortabel, veilig, toegankelijk, flexibel en betaalbaar, en activiteiten en diensten zijn makkelijk bereikbaar	de productieketen verloopt in ecologisch en sociaal correcte omstandigheden	een slim energie- en elektriciteitssysteem en een mix van centrale en decentrale productie stemmen vraag en aanbod op elkaar af	we verplaatsen ons volgens het STOP-principe: stappen, trappen, openbaar vervoer en dan pas privévervoer, en vliegen minder vaak
	de stromen van water, energie en materialen in het bouwproces en gebruik van het gebouw zijn gesloten	we gebruiken minder grondstoffen; nieuwe materialen en producten laten zich hergebruiken en recycleren	Vlaanderen is energie-efficiënt en minder afhankelijk van buitenlandse energie	de externe kosten van vervoer zijn geïnternaliseerd, ook op wereldvlak
Doelstellingen op middellange termijn	lager energiegebruik van gebouwen door betere isolatie, vervanging verwarmingsinstallaties en innovaties	minder primaire grondstoffen en materialen door volwaardige alternatieven en milieuverantwoorde consumptie	20% hernieuwbare energiebronnen, o.a. door nieuwe spelers op de productiemarkt	gericht locatiebeleid en het STOP-principe leiden tot modaliteit
	EPBD-richtlijn: alle nieuwe gebouwen bijna energieneutraal in 2021	eco-efficiënte productie en consumptie	lagere CO2-emissie	milieuvriendelijke voertuigen
	optimale energieprestatienorm voor alle nieuwbouwwoningen	recyclage van afvalstoffen	20% betere energie-efficiëntie zorgt voor een relatieve daling van het energiegebruik	10% hernieuwbare energie in transport
	alle nieuwe steden en huizen worden duurzaam ontworpen en gebouwd	van afvalbeheer naar duurzaam materialenbeheer: integraal ketenbeheer, kringlopen sluiten en milieu-impact minimaliseren	beterere toegang tot energie leidt tot bevoorradingszekerheid en competitieve prijzen	minder woon-werkkilometers, waarvan 40% met collectief vervoer, te voet of met de fiets
	sociaal woonaanbod wordt aanzienlijk uitgebreid	performante verwerking van onvermijdbare lekstromen	een internationaal goed verbonden en slim net met mogelijkheid tot decentrale productie-eenheden	jaarlijks minder dan 200 doden en 1500 zwaargewonden in het verkeer
Acties op korte termijn	transitieproces duurzaam wonen en bouwen ondersteunen; gecoördineerde werking duurzaam bouwen bij de Vlaamse gemeenten opzetten; Aangepaste financieringsmechanismen uitbouwen; Nieuwe vormen van samenwonen en aanpasbaar, flexibel en decentraal organiseren			
	hervorming regelgevend kader voor duurzaam materialenbeleid; structurele onderwerpen in de Vlaamse wetgeving; concepten, activiteiten en praktijkexperimenten; koppeling met andere domeinoverschrijdende processen en projecten; complementaire acties			
	energietransitieprocessen initiëren; energieneutraliteit van de Vlaamse economie bereiken			
	nieuwe mobiliteitsconcepten ontwikkelen; integratie in planning van stadsprojecten; verkeersveiligheidsplan uitvoeren; veilige, slimme en vlotte verkeersinfrastructuur; tramprojecten in de regio's; Vlaamse Logistics voor duurzame innovatieve concepten in de logistiek; onderzoek en bevordering groene stedelijke distributie; milieuvriendelijk rijden; grootschalige experimenten voortzetten; Vlaams beleid afstemmen op Europese initiatieven; nieuwe mobiliteitsconcepten ontwikkelen			
	ties; overleg en samenwerking tussen actoren; Vlaams actieplan voeding en beweging; Biolandbouw stimuleren; Voedselverliezen verminderen; duurzame zeevisserij; Co2-, water- en afvalneutrale voedingsnijverheid			
	cundair onderwijs; inspelen op uitdagingen via 'grote projecten'; maatschappelijk draagvlak voor wetenschap en innovatie versterken; sterke door overlegplatform van actoren, coördinatie en procesbegeleiding, integratie in visies, strategieën en actieplannen en in de Vlaamse wetgeving			

VOEDSEL	GEZONDHEID	KENNIS & LEREN
algemene en wereldwijde toegang tot voedsel garanderen aan een eerlijke prijs	maximale kansen en ondersteuning bieden voor een gezond leven	een holistisch kennis- en leersysteem vormt de basis van onze samenleving
voldoende, veilige, evenwichtige, gezonde en betaalbare voeding is een gegarandeerd recht voor alle wereldburgers	alle wereldburgers hebben toegang tot betaalbare, wetenschappelijk en technologisch onderbouwde zorg	nieuwe kennis, vaardigheden en attitudes geven ieder de competenties om duurzaam te denken en handelen
waardige werkomstandigheden en een eerlijk inkomen doorheen de voedselketen zijn gegarandeerd; de eindprijs reflecteert de sociale, milieu- en productiekosten	Gezondheidszorg richt zich in de eerste plaats op preventie	jonge mensen worden opgeleid tot kritische bijdragers aan de maatschappij, en wetenschap, technologie en innovatie winnen aan populariteit
vraag en aanbod zijn in evenwicht in een grotendeels regionaal voedselsysteem met gesloten kringloop en voedselsoevereiniteit	kwetsbare groepen in de samenleving krijgen bijzondere aandacht	grensverleggend wetenschappelijk onderzoek leidt tot duurzame technologische innovatie en kenniscreatie
het voedselsysteem is in evenwicht met de beperkte milieugebruiksruimte, en versterkt de kwaliteit van milieu en landschap	de individuele keuzes van de patiënt worden gerespecteerd	alle instellingen, bedrijven, organisaties en burgers dragen bij tot de kennismaatschappij
meer mensen zijn fysiek actief, eten evenwichtig en streven een gezond gewicht na	een inclusief en transversaal beleid plaatst de levenskwaliteit in Vlaanderen bij de beste van Europa	het best mogelijke onderwijs en vorming voor zoveel mogelijk kinderen, jongeren en volwassenen, en meer deelname aan levenslang leren
er zijn 10 procentpunten minder sedentaire personen	transversale actie in de ouderenzorg	een diploma hoger onderwijs voor 47% van de jongere generatie
10% meer moeders starten met borstvoeding	transversale actie in de gehandicaptenzorg	50% minder kortgeschoolden op de arbeidsmarkt
een hervormd landbouwbeleid garandeert prestatie, inkomenszekerheid en een leefbaar platteland	transversale actie in de geestelijke gezondheidszorg	aandacht voor diverse en nieuwe types kennis en vaardigheden en actiegericht onderwijs
juridische verankering van het landbouwareaal zorgt voor rechtszekerheid inzake exploitatie	transversale actie in de bijzondere jeugdzorg	investeringsgraad in O&O van 3% van het bbp, met meer overheidssteun voor eco-innovatie
se overheid ; ondersteuning van de provinciale steunpunten; maatstaf voor duurzame bouwprojecten ontwikkelen; proefprojecten duurzame montabel bouwen bevorderen; materialen in gesloten cyclus binnen de bouwsector dersteuning van Plan C; Inzetten van het potentieel van Web 2.0-diensten bij nieuwe governancebenaderingen ; Uitbouwen van portfolio van tariteit tussen materialentransitie en het gangbare materialenbeleid versterken; subsidies gericht op praktijkexperimenten bedrijf oprichten ; Energierenovatieprogramma 2020; verstrenging epb-eisen voor nieuwbouw; Actieplan hernieuwbare Energie; beleidsplatform en acties rond slimme netten teitsplan Vlaanderen; gezamenlijk vervoer stimuleren; vervoerssysteem uitbouwen voor personen met een handicap; duurzaamheidsbeoordeling, vergroening en betere doorstroming openbaar vervoer; fietsroutenetwerk uitbouwen; ecologische voetafdruk openbaar vervoer verkleinen; euuvriendelijkere wagens stimuleren; vraag naar elektromobiliteit bevorderen en onderzoek en innovatie ter zake stimuleren; masterplan elekten faciliteren Transitieproces voeding en landbouw opstarten; Vlaams plattelandbeleid uitbouwen; duurzame landbouwinnovatiearmijden; Samenwerkingsovereenkomst VLAM verduurzamen; Gedragscode goede handelspraktijk in de keten ;Glastuinbouw verduurzamen ; Flanders care ; decreet vlaamse sociale bescherming ; gezondheidsbeleid gericht op Preventie ; Vlaams actieplan voeding en beweging hervorming se n; Horizontaal innovatiebeleid uitwerken; efficiënt systeem van kennisdiffusie; stimuleren van schone energie door Vzw I-cleantech ; EDO verduurzamen en competentieprofielen, lerende netwerken oprichten, gericht subsidiebeleid en vorming en opleiding		

	SOCIO-CULTUREEL	INTERNATIONAAL	ECONOMISCH
Visie	een zorgzame samenleving met gespreide welvaart	alle landen als gelijkwaardige partners	een competitieve economie die iedereen en oog voor heeft
Doelstellingen op lange termijn	iedereen krijgt kansen om zich te ontplooiën, heeft recht op een waardig bestaan en kan deelnemen aan het maatschappelijke en culturele leven	de materiële welvaart wordt herverdeeld, handel wordt eerlijk gevoerd en armoede en honger zijn uitgebannen	we evolueren naar een economie die efficiënt, duurzaam, kwaliteitsvol, rechtvaardig, welvarende en rechtvaardig is
	de kloof tussen arm en rijk verdwijnt, en welvaart wordt herverdeeld voor meer welzijn	iedereen heeft toegang tot basiseducatie, waardig werk, kwaliteitsvolle gezondheidszorg en zuiver drinkwater	efficiëntie en veerkracht
	sterke sociale netwerken ondersteunen de ontplooiing van ieders talenten, en kwetsbare groepen krijgen extra aandacht	iedereen heeft toegang tot betaalbare en duurzame energie, mobiliteit en woonruimte	iedereen kan bijdragen aan de economie, kwaliteit en waarde van de leefomgeving
	cultuur zet zich volwaardig in voor een duurzame maatschappij	gedragen instellingen werken sterke normen uit die gerespecteerd en gehandhaafd worden	elke economische actor draagt bij aan de welvaart voor ontwikkeling op mondiale schaal
Doelstellingen op middellange termijn	Vlaamingen nemen actief deel aan het verenigingsleven en vrijwilligerswerk	de Vlaamse bijdrage aan ontwikkelingssamenwerking is verdubbeld, en bedraagt voor de gezamenlijke Vlaamse overheden 7% van de totale Belgische ODA	MVO is algemeen verspreid met ondersteuning van de overheid
	elk gezin heeft minstens een inkomen boven de Europese armoederisicodrempel, het aantal kinderen dat geboren wordt in armoede is gehalveerd, en de laaggeletterdheid beperkt tot 3%	Vlaanderen schakelt zich in de internationale ontwikkelingsagenda in en past de consensus over goede donorpraktijken en een efficiëntere ontwikkelingshulp toe	een werkzaamheidsgraad van 75% met een gemiddelde jaarlijkse groei van ten minste 1 procentpunt
	Vlaanderen draagt actief bij aan de realisatie van de Millenniumdoelstellingen, in het bijzonder door werk te maken van een globaal partnerschap voor ontwikkeling		loopbaan- en competentiegericht onderwijs met langere loopbanen mogelijk
	half zoveel Vlamingen in slechte woningen door implementatie van het decreet gronden- en pandenbeleid, 43.000 nieuwe sociale huurwoningen, 21.000 sociale koopwoningen en 1000 sociale kavels, en maatregelen op de private markt	het aantal exporterende bedrijven neemt op een duurzame manier toe, met een groei van 10% per jaar, en het aandeel van de totale Vlaamse uitvoer naar snelgroeiende landen stijgt tot 25%	het potentieel aan economische groei wordt benut, met een groei van 2% per jaar
	de kinderopvang bereikt een volledige dekking, en het aanbod aan hulp- en zorgverlening is aangepast aan maatschappelijke en sociaaldemografische ontwikkelingen		gestaag stijgende mate van innovatie, met een groei van 2% per jaar
Acties op korte termijn	de werkbaarheid van werknemers verhoogt tot minstens 60%, van zelfstandigen zo dicht mogelijk bij 55%, met bijzondere aandacht voor vrouwen, kansengroepen en bijzondere gezinssituaties, met een betere afstemming tussen werk en gezin (OOK ECON)		Vlaanderen stimuleert de groei van bestaande bedrijven met bijzondere aandacht voor innovatieve ondernemingen, met name in de Europese regio's behorende tot de snelgroeiende landen
	Eco-cultuurtransitie ondersteunen; Duurzaam erfgoedbeleid dmv vernieuwd onroerend erfgoeddecreet, draagvlak voor beleidsplan hernieuwen; Ouderenparticipatie als insteek voor het Woonzorgdecreet; Vlaams actieplan armoedebestrijding en Permanente dialoog met burgers; Genderscreening in beleidsprojecten	Rio+20 intensief opvolgen; Hulp voor handel en tewerkstelling in het Zuiden bevorderen; gecoördineerd, efficiënt noodhulpbeleid ontwikkelen; monitoring & evaluatie van ontwikkelingsprogramma's; Bijdragen tot de wereldwijde strijd tegen HIV/aids; Verder ontwikkelen van indicatoren op internationaal niveau	
	Europese regio's stimuleren; Groene economie stimuleren; Partnerschappen als hefboom voor MVO; Digitaal kenniscentrum MVO verbreden; Integratie van MVO in het bedrijfsleven; Klimaatbeleidsplan 2013-2020 opmaken en uitvoeren; Fijn stof en ozonbeleid; Kaderrichtlijn water; Sanering vervuilde bodem		
	tegie, visie & voorbeeldfunctie van de Vlaamse Overheid als werkgever; Energiezorg in overheidgebouwen optimaliseren; Milieuzorg van roerende goederen stimuleren; vastgoed en gebouwenpatrimonium verduurzamen; duurzaamheidscriteria uitwerken; Ethisch beleid ontwikkelen; Sociaal do-impactbeoordeling, en horizontale begroting; Samenwerking met federale overheid, gewesten en gemeenschappen, en meewerken aan Vlaams Stedenfonds; good governance; gegevensverkeer en infrastructuur stroomlijnen; horizontale begroting		
	+ Ruimtelijk planningsproces gebaseerd op de Vlaamse Ruimtelijke Structuurvisie		

NOMISCH	ECOLOGISCH	INSTITUTIONEEL
conomie met een plaats voor iet t milieu	leven binnen de draagkracht van de planeet in een aangename omgeving	een duurzaam, participatief en transparant beleid
n koolstofarme en grondsto- ennisgedreven, competitieve, rdige economie	de toestand van kritieke soorten en soortengroepen is verbeterd, en inheemse soorten beschikken over voldoende habitat	de Vlaamse overheid is een slagkrachtige en lerende organisatie die een voortrekkersrol vervult
t zijn in balans	iedereen geniet van een basisleefkwaliteit en een ba- sisomgevingskwaliteit	de overheid geeft en krijgt vertrouwen, en deelt de verantwoordelijkheid met publieke, civiele, en markt- actoren
n tot de economie, die waar- dig werk creëert op mondiaal	bij alle beslissingen over voedsel, energie, wonen en bouwen, materialen en economie wordt rekening ge- houden met de impact op klimaat en milieu	coproductie en cocreatie scheppen ruimte voor hori- zontale werkwijzen en leerprocessen
r neemt zijn verantwoordelijk- binnen de sociale en ecologi-	negatieve milieu-impact wordt niet systematisch afge- wenteld op andere systemen, landen of regio's	het politieke systeem en de besluitvorming zijn trans- parant
breid en wordt ruim toegepast n sociale partners en de over-	het klimaatbeleidsplan 2013-2020 helpt Vlaanderen zijn verplichtingen na te komen voor 20% minder uit- stoot van broeikasgassen in Europa	een efficiënte en kwaliteitsvolle overheid en regelge- ving dragen op structurele wijze bij tot het welzijn en de welvaart van de bevolking
ad van 70%, met een gemid- oor kansengroepen van min-	de kwaliteitsvereisten van de Kaderrichtlijn Water zijn voldaan, en een adaptatiebeleid vangt de gevolgen van klimaatwijziging op	de Vlaamse overheid gaat meer geïntegreerd werken
entiebeleid maken gemiddeld gelijk	er is meer toegankelijk groen, kwaliteit van water, lucht, bodem, en biodiversiteit nemen toe, en milieu- hinder neemt af	de principes van duurzame ontwikkeling worden geïn- tegreerd in beleid en programma's
en verdubbeling van de expor- de markten groeit tot 10%	Vlaanderen engageert zich tot de doelstellingen van de Conferentie van Nagoya	alle maatschappelijke actoren worden actiever bij het beleid betrokken
onomische activiteiten en werkgelegenheid in groene jobs, in het bijzonder in de her- or en natuurbehoud en landschapszorg wordt zo veel mogelijk gerealiseerd		het sociaaleconomische overleg ondersteunt het maatschappelijk draagvlak en verhoogt de efficiëntie van het overheidsbeleid
eriaal- en energie-efficiëntie zorgt voor een verdere ont koppeling van economische valproductie		
ondernemerschap en de door- drijven, en bouwt drempels af, nt voor startende en snelgroei- zodat we tot de top 5 van de en	het Vlaamse wagenpark vergroent; de Vlaamse overheid geeft het goede voorbeeld	
agvlakverbreding en herbestemming; Toegankelijke en betaalbare kinderopvang; Aanbod ouderopvang diversifiëren en verruimen; Ouderen- ent armoedeoverleg uitvoeren; Onderzoek naar armoede en sociale uitsluiting en brede samenwerking; Verticaal en transversaal beleid voor		
el en handelsliberalisering die rekening houdt met ontwikkelingslanden; Een verankering van arbeids- en milieunormen; Ondernemerschap elingssamenwerking verbeteren; meer bijdragen aan internationale armoedebestrijding; Aanpassing aan de klimaatverandering integreren in niveau beyond GDP		
Staten-Generaal voor de industrie & Nieuw Industrieel Beleid; Innocatieregiegroepen oprichten en strategische innovatiekeuze bin- e sociale duurzaamheid en MVO-criteria beter integreren in beleid; Duurzaam toerisme aanmoedigen		
milieubeleidsplan 4 uitvoeren; Milieuverantwoorde productie en consumptie		
ms & aantasting bodem vermijden; Behoud van de biodiversiteit		
g in het voertuigenpark bevorderen; Actieplan, helpdesk en monitoring van duurzame overheidsopdrachten; Hergebruik en voorraadbeheer ggen; PPS verduurzamen; Subsidies met negatieve impact op duurzaamheid afbouwen; Duurzaamheidsinstrumenten ontwikkelen en inzetten ken aan NSDO; samenwerking met steden, gemeenten en provincies; steden verduurzamen via stadsvernieuwingprojecten, stadsmonitor en		duurzaamheid in stra-
op duurzame ontwikkeling; opmaak en duurzaamheidstoets van een gedragen Beleidsplan Ruimte; Partnerschapsmodel ruimtelijke planning		

Appendix

3d-printer	printer die objecten driedimensionaal afdrukt door laag na laag op te bouwen van een 3d-model; onder meer gebruikt in de medische wetenschap (bvb hoorapparaat) en architectuur
actiecompetenties	de capaciteiten en het engagement om actief bij te dragen aan het wegwerken van de structurele oorzaken van duurzaamheidsproblemen
basisleefkwaliteit	een combinatie van objectieve meting van, en beleving van bewoners en gebruikers over de milieu- en natuurkenmerken van de woon- en leefomgeving
basisomgevingskwaliteit	een gebied met een aanvaardbare gebruikswaarde, belevingswaarde en toekomstwaarde (waarbij een evenwicht is tussen sociale, economische en ecologische belangen)
chemical leasing	bedrijfsmodel in de chemische industrie waarbij een bedrijf een stof levert voor een specifieke dienst, maar eigenaar blijft van die stof; het bedrijfsmodel verschuift daarbij van de verkoop van producten naar de verkoop van diensten, met een efficiënter gebruik van chemische stoffen tot gevolg en een lagere impact op het milieu en de kostprijs
co-housing	vorm van gemeenschappelijk wonen met uitgebreide gedeelde voorzieningen (zoals een gemeenschappelijk paviljoen met eetruimte en keuken) bovenop de eigen wooneenheid
draagkracht	maximale beïnvloeding van een (eco)systeem door invloeden van buitenaf waarbij het systeem zich nog kan handhaven
duurzaamheidscriteria	criteria waaraan een product/proces dient te voldoen om duurzaam genoemd te worden
eco-efficiëntie	streven om een product/proces tegelijk goedkoper en milieuvriendelijker te maken
ecologische voetafdruk	een getal dat uitdrukt hoeveel aardoppervlakte een persoon/groep/proces gebruikt om te produceren wat wordt geconsumeerd en te absorberen wat wordt weggeworpen
EDO	Educatie voor Duurzame Ontwikkeling
eerlijke handel	handel waarbij met name de export van arme landen naar rijke landen op een sociaal duurzame manier gebeurt; producenten krijgen een eerlijke prijs voor hun exportproducten die in verhouding staat tot de eigenlijke productiekosten; ook wel fair trade genoemd
gesloten kringloop	model waarbij grond- en hulpstoffen steeds functioneel aanwezig blijven door een permanent systeem van hergebruik

governance	de handeling of wijze van besturen
groene job	tewerkstelling in de landbouw, productie, bouw, installatie en onderhoud evenals wetenschappelijke, technische, administratieve en dienstenactiviteiten, die aanzienlijk bijdraagt aan de bescherming of het herstel van het milieu
grondstofarm	met beperkt gebruik van grondstoffen
heat leasing	bedrijfsmodel waarbij in plaats van grondstoffen te verkopen om warmte mee op te wekken, de dienst van de warmteopwekking wordt verkocht (cfr chemical leasing). Er wordt bijvoorbeeld gekozen om in plaats van een radiator te plaatsen, isolatiewerken uit te voeren en de verwarmende elementen die geplaatst worden mee te laten evolueren met technologische vooruitgang
hernieuwbare bronnen	grondstoffen en diensten die onuitputtelijk zijn en telkens opnieuw kunnen worden gebruikt vb waterkracht
internalisering van externe kosten	de eindprijs van een product of dienst weerspiegelt niet enkel de productiekosten, maar ook alle sociale en milieukosten
koolstofarme economie	economie die gekenmerkt wordt door een lage uitstoot van CO ₂
kringlooeconomie	economie die gekenmerkt wordt door de productie en het (her)gebruik van duurzame goederen; antoniem van wegwerpeconomie
kritische soorten	bedreigde soorten die op het EU niveau onder de Habitatrichtlijn of Vogelrichtlijn bescherming genieten, mogelijk aangevuld met de Rode Lijst op het Vlaamse niveau
logistieke keten	het beheersingsproces van goederenbewegingen
NSDO	Nationale Strategie voor Duurzame Ontwikkeling
PPS	publiek-private samenwerking, een samenwerkingsvorm tussen een overheid en een of meer private ondernemingen
rationeel energiegebruik	ecologisch en economisch efficiënt omgaan met energiebronnen
strobalebouw	vorm van houtskeletbouw waarbij het skelet wordt opgevuld met stobalen; ecologische bouwmethode met een gunstige energieprestatie
systeemdenken	het gedrag van een systeem (vb ecosysteem, energiesysteem...) wordt beschouwd als een samenspel van interagerende deelsystemen in plaats van een simpele keten van oorzaak en gevolg
systeeminnovatie	innovatie waarbij de verhoudingen binnen een maatschappelijk systeem zoals wonen, mobiliteit, energie,... op ingrijpende wijze worden herschikt
verwevenheid	functies en activiteiten op een zodanige manier organiseren dat

ruimtelijke en functionele meerwaarden, vormen van synergie en complementariteit ontstaan

VLAM

Vlaams Centrum voor Agro- en Visserijmarketing

voedselsoevereiniteit

het recht van boeren en andere kleine lokale landbouwers om op een duurzame manier grond te bebouwen; het recht om land te gebruiken en beheren. De grondstoffen zijn in handen van degenen die het bewerken

woonzorgnetwerk

buurtgericht functioneel samenwerkingsverband tussen huisarts(enkring), woonzorgcentrum, verblijfscentrum, begeleid wonen en thuiszorgvoorzieningen

Colofon

Deze publicatie is een uitgave van het team Duurzame Ontwikkeling van de Vlaamse overheid

Verantwoordelijke uitgever

Ilse Dries, Boudewijnlaan 30, 1000 Brussel

Depotnummer D/2012/3241/091

Coverillustraties

1. Planetary ONE
2. Planetary ONE
3. Luc Schuiten

Illustratie p. 12-13

Tom Schoonooghe

Lay-out

Patricia Vandichel

Foto's p. 17, 24, 30

Marc Soubron

Interactieve website

do.vlaanderen.be

Meer informatie

duurzameontwikkeling@dar.vlaanderen.be

